PRINTED BOOK

पेज - 35-52 कुल पेज - 19+9

श्री कार्तिक शुक्ला हरि प्रबोधिनी एकादशी

ोन्यथाभवेत् । तदयाकुदयमातद्धर्ज्ज स्थित्यादकंतत

इति श्री कार्तिक शुक्ला हरि प्रबोधिनी एकादशी सम्पूर्ण

संवत् १८९८

लेखक - हीरानंद ब्राह्मण

13.5 x 24 x 0.2 cm.

THE VEDIC PATH

Quarterly Journal of Vedic, Indological
and Scientific Research
Gurukula Kangri Vishwavidyalaya,
HARDWAR

To,

If not delivered, please return to :

Dr. R. L. Varshney
Editor, Vedic Path
'Dreamland'
P. O. Gurukula Kangri-249 404
HARDWAR, U. P., INDiA.

① पेज - 11-31 = 20

(1)

सामवेद नमोस्तुते ।स्मार्ती ज्ञायशास्त्रा

ooo o-- .

य: पठेत पात: ... भक्ता नित्यामिदं नर:

विषय - ब्रह्म

स्फूर्ण -

17 X 10 X 0.3 cm

② विषय अनुपलब्ध पेज - २५ 32 से लेकर 108 तक पेज
25 X 12 X 0.4 c.m. चिपके हुए है तथा बीच-2 से पेज
गायब है। कुल २५ पेज है।

... यो नि ... ...

लोक केशान शीर्षन्यशश्च सिद्धैशिखा

णी॥ ललाटं वासमनायति स्वर्घ्यं चैव प्रदापयेत् ईध्या कृते न चैव समुद्रे ण मक्तिषु
कैन चैव तथा॥ नमस्ते देवदेवेश जामदग्निनमोस्तु ते॥६५॥ गृहाणार्घ्यमिदं देव
मर्द्धकासहितो मम॥ इत्यर्घ्यमंत्रः॥ ततो जागरणं कुर्याद् दुंदुभि पुष्केन चैव त
था ६६ नृत्यैर्गीतैः सुवादित्रैर्धर्माख्यानं च रैरपि॥ वेदमंत्रैः स्तुतेर्थाख्याने
स्तापयेत्सर्वरीं शुभां ६७ प्रदक्षिणं ततः कुर्यात् रात्रौ विप्रैः नामभिः॥ प्रभा
षि कं स्नातं चैव स्त्रियाविद्यातिदे द्विजा ६८ ततः प्रभात समये कृत्वा नीराज
नं हरेः॥ ब्राह्मणां पूजयित्वा तु सर्वं तस्मै न्यवेदयत ६९ जामदग्नी घटं श्रुत्वं
वस्त्रयुग्ममुपानहौ॥ जामदग्निस्वरूपेण पूजयेत्तं नमक्रेशव ७० ततमर्द्ध
कौस्तुभं कृत्वा चैव प्रदक्षिणं॥ स्नानं कृत्वा विधाने न ब्राह्मणान्भोजयेत्त
तः ७१ ततः स्वस्तयं समस्ती पात्कुटं वेन समन्वितः॥ एवं कृते न पत्युणं पतत्स
र्वं कथयामि वः ७२ सर्वतीर्थेषु यत्पुण्यं सर्वदाने षु यत्फलं॥ सर्वयज्ञादि
के चैव व्रतं समतेना त्रसेशयः॥७३॥ एतद्धः सर्वमाख्यातं व्रतानां व्रतमुत्तमं

पृदा वद त्वं देवेश सर्वं तत्त्वेन धीमता ॥१४॥ ते चापि ऋषयः सर्वे सर्वमेव मनोरथाः ॥ त
था त्वमपि राजेन्द्र कर्तुमर्हसि सत्तम ॥१५॥ श्रुत्वैतद्दुर्लभं सर्वपापप्रणाशनं ॥ इति श्री वि
ष्णुपुराणे कूर्मदंकी नाम कात्यायन संवादे कादशी पूर्णं ॥१॥ श्रीकृष्ण
उवाच ॥ शृणु राजेन्द्र पूर्ववृत्तां मिथिलायां तीर्थपावनां ऋषिनां ... ब्राह्मणी ... धा
त्रा वरुणवर्त्मिना ॥१॥ ऋषय ऊचुः ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छामि लोकानां हितकाम्यया ॥ चैत्रस्य शु का
क्लपक्षे किं नाम कादशी भवेत् ॥२॥ को विधिः किं फलं तस्य कथयस्व प्रसादतः ॥ लो
मश उवाच ॥ शृणु ... कामदा सिद्धिदायिनी ॥३॥ कथां विचित्रां शुभदां पा
पघ्नां धर्मदायिनीं ॥ पुरा चैत्ररथोद्देशे सुवर्णरोगण सेविते ॥४॥ वसंतसमये प्राप्ते पुष्पि प
ताकुसुमिते वने ॥ गंधर्वकन्यास्तत्रैव रमंति सह किन्नरैः ॥५॥ का...सन मुख्या...
दित्यत्रदिव्यो रसकेः ॥ नानावंशं कबेरं किं विहरन्ते च बहुरथा ह नाना ॥६॥ तस्मिन्वने तु मुन
यः तपस्ति व ... तपः ॥ अप्सरा तं मुनिवरं मोहनाय उपचक्रमे ॥७॥ मंजुघोषेति वि
ख्याता भावं तस्य विलक्षती ॥ क्रोशमात्रे स्थिता तस्य भयादाश्रमसन्निधौ ॥८॥ गायं २५

नू नू

तीमधुरं साधुवादयंतो विविधं शिवं ॥ गायंती तालमध्यालोकश्चतुष्टं चंदनचर्चितांगी ९ कामो
पिविजयाकांक्षी स्त्रिस्थमस्तान्मुनीश्वरान् ॥ तस्यां धारां रेसस्मृत्य पसहसैवमनोभव
॥१०॥ कृत्वा भ्रुवौ धनुः कोटिं गुणं कृत्वा च पादितं ॥ मार्गेणैन यनेकृत्वा पद
पुंगेवपद्मकं ॥११॥ कुचौ कृत्वा विभ्रमकुटीविजयायाविसंस्थिता ॥ मनुष्येणाभव
तस्य कामस्यैव सन्निधौ ॥१२॥ मेधाविनं मुनिं दृष्ट्वा सर्वकामेन प्रपीडिता ॥ यौवनो
द्भिन्नदेहा सौ [illegible] सो तस्मिन्नेवाश्रमे शुभे ॥१४॥ मनुष्ये ष्वास्थिता तत्र दृष्ट्वा तं
मुनिपुंगवं ॥ मदनस्य च संप्राप्ता मंदरं संगायत ॥१५॥ रणद्वलयसंयुक्तास्ति जत्प
रममेव च ॥ गायंती तालतचांमहतां विलोक्य मुनिपुंगवः ॥१६॥ मदनेन ससैन्येन प्र
रितो मोहवशं वजन् ॥ मनुष्याः समागम्य मुनिं दृष्ट्वा तथाविधि ॥१७॥ हावभा
व [illegible] कटाक्षैस्तं मोहयामास चांगना ॥ श्रुधः संस्थाप्यवीणां सा स्वयं मे तं मुनि
[illegible]रं ॥१८॥ चलोर्ध्वलतलरिलेवृद्धं वातवेगेन वेपितं ॥ सा रेमे च तया सार्द्धं मेधा
वी मुनिपुंगवः ॥१९॥ तस्मिन्नेव वनोद्देशे दृष्ट्वा तं देहमुन्नतं ॥ शिवतत्वं गते तं

सकामलतत्वंवकुंगतः॥२०॥ नविद्यानहिनंसोपिरमन्जानातिकामुकः॥ मंजुघो
१ षादेवलोकंगमनायोपचक्रमे॥२१॥ गछंतंप्रत्युवाचाथरमंतंमुनिपुंगवं॥ सु
रेशोदीयतांब्रूलनस्वधामगमनायमे॥२२॥ मेधाव्युवाच॥ श्रूयेवत्वंसमा
याता वदोषादौवरानने॥ यावत्सूर्यभातसंध्याकृतावतिष्ठममांके॥२३॥ इतिश्रु
मवत्स त्वामुनेर्वाक्यंमंयमीतावत्सापुन॥ वैरमयासाधतवविमुनिसत्तमे॥२४॥ मुनेः
शापभयात्तावत्सूर्वबहुतान्यपिवासरान॥ वर्षाण्यंपंचपंचाशन्नवमासानदिन
त्रयं॥२५॥ सारेमिमुनिनातस्यनिशार्द्धमिवचाभवत्॥ सातंपुनरूवाचाथतस्मिं
न्कालेगतेमुनिः॥२६॥ सुरेशोदीयतांविप्रगंतव्यंस्वगृहंमया॥ मेधाव्युवाच॥
प्रातःकालेधुनेवास्तेश्रूयतावचनेमम॥२७॥ कुर्वेसंध्यांनतस्तेयावत्तावत्त्वंवे
स्थितामव॥ इतिवाक्यंमुनेःश्रुत्वामवानंदसमाकुला॥२८॥ स्थितेतंक्षणंतुसाकिं
चित्प्रत्युवाचसविस्मिता॥ अप्सरोवाच॥ किंपत्युमातेविप्रकृतवसंध्यावं
तानव॥२९॥ मयिप्रसादंकृत्वातुगतःकालोविचार्यतां॥ इतितस्यावचःश्रुत्वा

विस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥२०॥ सेवमाना पविद्धिविधं दृष्ट्वा मानं करोत्तदा ॥ मर्मज्ञोऽस
प्तपंचाशद्गता तस्य तया सह ॥२१॥ च्युतो धर्मस्तले तस्य स्वधानामानीवभूव ह ॥
न घनामांवैसर्कुरिणान्मुंचमानो ऽतिकोपनः ॥२२॥ काले दृष्ट्वा तु तां दृष्ट्वा तप
सः क्षयकारणीं ॥ दुर्बोर्जितं मम तपो नीतं तदाक्षयं ॥२३॥ स कोपात्सो मुनिस्त तत्र
त्र प्रस्तुवाचाकुलेन्द्रियः ॥ तेशशापाकाष्ठ मेधावी त्वं पिशाची भवेतथा ॥२४
धिक्त्वां पापे दुराचारे कुलस्य पातकप्रिये ॥ तस्य शापेन सा दग्धा विनया·वं न
ता स्थिता ॥२५॥ प्रसादं कुरु विप्रेन्द्र शापस्यानुग्रहं कुरु ॥ सतां हि संगो भवति
वचोभिः सप्तभिः पदैः ॥२६॥ त्वया सह मम ब्रह्मन्गता क्ष्व बहुवत्सराः ॥ एतस्मा
त्कारणात्स्वामिन्प्रसीद मुनिसत्तम ॥२७॥ मुनिरुवाच ॥ शृणु मे वचनं भद्रे शा
पानुग्रहकारणं ॥ किं करोमि त्वया पापे क्षयं नीतं महत्तपः ॥२८॥ चैत्रस्य कृ
ष्णपक्षे तु भवेत्तैकादशी शुभा ॥ पापमोचनका नाम सर्वपापक्षयंकरी ॥२९
तस्याः व्रते कृते सुभ्रु पिशाचत्वं प्रणश्यति ॥ इत्युक्त्वा तां स मेधावी जगाम पितुरा श्रमं ॥३०

तस्मात्तं समासाद्य च तेन पृच्छ्यमानश्चोवाच ह॥ ~~इत्युक्तो लोमशो मुनिः~~ त्वया पापं महत्कृतं 6

॥४१॥ मेधाव्युवाच॥ पापकर्म कृतं तात रमता चाप्सरोगणैः॥ प्रायश्चित्तं ब्रूहि ता-

त येन पापक्षयो भवेत्॥४२॥ पितोवाच॥ चैत्रस्यासिते पक्षे नाम्ना वै पापमोचन-

॥ तस्याः कृते व्रते पुत्र पापराशिः क्षयं व्रजेत्॥४३॥ इति श्रुत्वा पितुर्वाक्यं कृत-

ते न व्रतोत्तमं॥ गतं पापं क्षयं तस्य पुण्ययुक्तो बभूव सः॥४४॥ साप्येवं मंजुघो-

षा कृते व्रते तदुत्तमे॥ पिशाचत्वविनिर्मुक्ता पापमोचनकव्रतात्॥४५॥ दि-

व्यरूपधरा साध्वी गता स्वर्गे वराप्सरा॥ लोमश उवाच॥ पापमोचनिकां ये कुर्वन्-

ति नरोत्तमा॥४६॥ तेषां पापं तु यत्किंचित्तत्सर्वं क्षयं व्रजेत्॥ पठनाच्छ्रवणाद्वा-

पि गोसहस्रफलं लभेत्॥४७॥ ब्रह्महा हेमहारी च सुरापो गुरुतल्पगः॥ व्रतस्या-

स्य च करणात्पापमुक्ता भवन्ति ते॥४८॥ बहुपुण्यप्रदं ह्येतत्करणात्कृतमुत्तमं

इति भविष्योत्तरपुराणे पापमोचन्येकादशी चैत्रकृष्णा संपूर्णा॥ ६ ॥

दिलीप उवाच॥ वसिष्ठ मुनिशार्दूल प्रष्टव्यं विनयेन वै॥ दिलीपोऽहं मतं श्रेयोऽस्तु २७

वंशविवर्द्धनः ॥१॥ चैत्रस्य च सिते पक्षे का चैकादशी भवेत् ॥ किंनामा को विधिस्त
स्याः किंफलं मुनिपुंगवं ॥२॥ विस्तरेण यथातथ्यं कथयस्व प्रसादतः ॥ वशिष्ट
उवाच ॥ शृणु राजन्कथामेतां कारणं बहुपुण्यदं ॥३॥ पापेंधनस्य घोरस्य शु
ष्कार्द्रस्य नश्येव च ॥ तत्सर्वं दहते पापं पावको हरिवासरः ॥४॥ चैत्रस्य शुक्लपक्षे
वै हरिवासरकामदा भवेत् ॥ ह्येषा कामवती नाम्ना सर्वपापहरा परा ॥५॥ कामदा
मान्हदा चैव सर्वपापहरा परा ॥ शृणु राजन्कथामेकां विचित्रां शुभसंप्रदां
॥६॥ एकदा हि पुरा रम्ये हेममालाविभूषिते ॥ पुंडरीकमुखा नागा निवसंति
महोत्कटाः ॥७॥ नागस्तु पुंडरीकाख्यो राज्यं चकार ह ॥ गंधर्वैस्तु वरैश्चैव
ह्यप्सरोभिः सुसेव्यते ॥८॥ वारांगना तु ललिता द्वितीया च ललितस्तथा ॥ उभौ रागेण
संयुक्तौ उभौ कामेन पीडितौ ॥९॥ विरमते स्वगृहे चैव धनधान्यसमृद्धिमान् ॥
ललितायास्तु चित्ते वै नित्यं वसेल्ललितस्तथा ॥१०॥ ललितस्य हृदि चैव ललिता नि
वसेद्ध्रुवं ॥११॥ ललितानुवरश्चैव तेषां मध्ये तु गायत ॥ गायमानो स्तु ललितान्

एमः

स्मरयस्तथा ॥१२॥ यदेवं वचनं तु यः कश्चिन्नदिवं वसिष्यामृतः ॥ ललिता ग्रथते गीतं

कृत्वा कृतदुमेवक्षणान ॥१३॥ तुवराणां तु गुरुभिर्निवसेत्कः ललितस्तथा ॥ सोपि

तत्र अगायत ललितो नु स्मरं तस्तथा ॥१४॥ तस्य भावं तत्रैव का कोटिव्यज्ञापय

त ॥ काकोटि उवाच ॥ कृष्णात्वं च वै पुंडरीको मम वर्त्ती च सांप्रतं ॥१५॥ त्वयाग

ततनाज्ञाते भावं च तु वरस्यतु ॥ इति श्रुत्वा तु तद्वाक्यं पुंडरीको महोरगः

॥१६॥ तु वरस्य ततो भावं ज्ञात्वा तं दुष्टमानसं ॥ रे दुष्ट भूत्वा त्वं सो नागो दु

नरः सोभवकरः ॥१७॥ राज्ञा प्रदाहणं शापं ललितं तु वरं तथा ॥ राक्षसत्वं व

कृपवसि दानवो भव दुर्मते ॥१८॥ पापकारेण संयुक्तो रे दुष्ट त्वं पुरुषादिको ॥

दुष्टपापदुराचार ममाग्रे कामपीडितः ॥१९॥ ललितायां तु संभाषे किं न जाना

सि दुर्मते ॥ वचनात्तस्य राजेन्द्र पापरूपो भवत्क्षणात् ॥२०॥ रौद्रानतो विह

वपादः दीर्घकायो भयंकरः ॥ योजनायतोततहाह मुखं धरामि सुवः ॥२ २८

१॥ चेदुसूर्यनिभो नेत्रो पर्वतोपमम मस्तकः ॥ नसारं घोरं तु विवराभ्यां धरं पी

ननन्दने ॥२२॥ आजन्म तेन भर्त्री वै तु किल तेन न स्मृतो ॥ ईदृशो दानवो मृत्वा न
न्दोण कर्म मात्मनः ॥२३॥ चिंतयित्वा तु ललिता पतिं वै विकृताननं ॥ ध्यात्वा मा
नायतिं चैव महादुःखेन पीडिता ॥२४॥ किं करोमि क्व गच्छामि पापतिः पापकर्मा हि
तः ॥ इति स्मृत्वा पुनः स्वल्पा न शर्म लभते तु सा ॥२५॥ स्वपर्यङ्के स्वपिति नारी
विविनचाप्यतावने ॥ विचरंती वने तत्र कामरूपो स्फुरदाननो ॥२६॥ निघ
लोपापनदुष्टस्मृविरूपापुरुषाद्वकः ॥ न स्वप्ने लभते रात्रौ निद्रां वा स्वल्पमता
॥२७॥ इति स्मृत्वा तु सततं न सुखं लभते तु सा ॥ ललिता चिंतयामास पति
दृष्ट्वा तु दारुणं ॥२८॥ मम ममत्वं वने सा वै संदेती दारुणे वने ॥ कदाचिद् दृष्टवा
चैव वंद्य पर्वतमस्तके ॥२९॥ ऋषिश्रृंगमुनेश्चैव आश्रमो वर्तते तु वै
शीघ्रं गमामास विनयावनता स्थिता ॥३०॥ वृत्तान्तं च मुनिं स्वं च कालिक
स्वच स्वस्कताम् ॥ ललितोवाच ॥ वीरधन्वा तु गंधर्वः स्वः कृताहं तस्य भो मुने ॥३१॥
र ललिता नाम मम स्पर्शं त्वत्स्पर्शमिच्छागता ॥ पुंडरीकस्य शापान्मम भर्ता दुर्गन्धरूपवान् ॥३२॥

रहो पापं दुराचारे ले दृष्ट्वा न स्कंध मम मः॥ किं व्रतं किं विधिः स्वामिन् कर्म चं यस्य प्रसा
दतः॥२२॥ येन व्रतेन भो विप्र गुरु हे सत्वे विनश्यति॥ मुनिरुवाच॥ चैत्र मास सिते
पक्षे व्रतं कामद नामितिथौ॥२३॥ येनितेन दुष्कार्से नपापराशिं विलीयते॥ तथा
स्य व्रतं चैनतत ------------॥२५॥ कृत्वा तु तद्व्रतं पूर्वं पुण्यं तु दीयतां॥ इत्येप
ण्य दानात् तस्य पुत्र तक्षेत्र विनश्यति॥२६॥ इति श्रुत्वा तु तं वाक्यं विनयावनता
स्थिता॥ मुनेस्तु वचनाद्राजन् व्रतं ललिता कारयत्॥२७॥ कृत्वा चैव व्रतं
पुण्यं ह्यादत् पुण्यं दिव्यं हेतवे॥ विप्रस्य वादि स्मा निधयस्त्रीकृत्स्नस्यागत स्तथा॥
॥२८॥ इति वाक्यं ततो कुर्याः भर्तुः तारण्य पश्य॥ मयानुयत्कृतं पुण्यं वन्त
पद्मसमदत्य॥२९॥ तेन पुण्य प्रभावेन पापेन मा बाधे मुक्तसः॥ ललिता वाक्य
वचनाद्व्रतं पापस्य दाहरण॥३०॥ दानवत्वं गतेतस्य गंधर्वत्वं भवेद्ध्रुवं॥
हेमरत्न समाकीर्णं ललिता सहते मिरे॥३१॥ विमाने तु समारूढो पूर्वरूप
ता धरोधिकः॥ विचरता पुनस्तत्र ललिताया प्रसादतः॥३२॥ इति श्रुत्वा तु राजे २६

दूकर्त्तव्यं प्रयत्नतः ॥ लोकानां च हितार्थाय कथितं च मयाचलत् ॥४३॥
इहलोके सुयशदा परत्रे मोक्षदायिनी ॥ ब्रह्महत्यापहरणी महापापप्र
णाशनी ॥४४॥ नातः परतरा काचित् त्रैलोक्ये सचराचरे ॥ पठनाच्छ्र
४५ वणाद्वापि वाजिपेयफलं भवेत् ॥ एतस्मात्कारणाद्भूप दिलीप नृपसत्तमः
स्नातव्यं चैव कर्त्तव्यं मम वाक्यप्रमाणतः ॥४६॥ इति श्रीपद्मपुराणे का
म०ए०६ मवती नाम शुक्लैकादशी संपूर्णं ॥ ६ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ वैशाखे प्रथमे ६
पक्षे का नाम एकादशी विभो ॥ महिमा चैव कि देव कथयस्व प्रसादतः ॥१॥
श्रीभगवानुवाच ॥ सौभाग्यदायिनी राजन्निह लोके परत्र च ॥ वैशाखे
कृष्णपक्षे तु नाम्ना वै वरूथिनी ॥२॥ वरूथिन्या व्रतेनैव सौख्यं भवति
सर्वदा। लोकानां चैव सर्वेषां भुक्तिमुक्तिप्रदायका ॥३॥ सर्वपापापहा
मनी गर्भवासनिकृंतिनी ॥ वरूथिन्या व्रतेनैव मांधाता मुक्तिं गतः ४
धुंधुमारादयो राजन्नन्ये स्वर्गं गता दिवि ॥ वरूथिन्या व्रतेनैव गतो रामः

मासं पंचरत्रवा ॥५॥ कपालं वृषोत्सर्गं मृत्युः शंकरहस्तकः ॥ दसवर्षसहस्राणि लव
सव्यानि चैव नरः ॥६॥ तत्तुल्यफलमाप्नोति वरूथिन्या व्रतादपि ॥ यः करोति व्रतं कश्चि 12
त्सव्रतो व्रतनिर्णयं ॥७॥ वांछितं लभते चैव इहलोके परत्र च ॥ नातः परतरा कश्चि
द्भुवनेषु चतुर्दशः ॥८॥ लोकानां चैव सर्वेषां भुक्तिमुक्तिप्रदायिका ॥ फलदाता च
हंत्री च मम जन्मजन्मनि ॥९॥ कन्यादानेसमं दानं न भूतो न भविष्यति ॥ सुर
स्वर्णदानं भूमिदानं तिलदानं तथैव च ॥१०॥ हेमदानं रत्नदानं गोदानं तथैव
च ॥ सर्वेभ्यो चैव दानेभ्यो गजदानं भविष्यति ॥११॥ गजदानात्परं दानं कन्यादा
नं विशिष्यते ॥ कन्यादानात्परं दानं विद्यादानं विशिष्यते ॥१२॥ कन्यायाः शु
ल्कवित्तेन वर्तते चैव यो नरः ॥ नरके गच्छते सोपि कल्पकोटिशतैरपि ॥१३॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कन्याप्राप्त्यर्थमापयेत् ॥ कन्यापुत्र्येन मामर्त्यो विवाहे च प्रयत्नतः ॥१४॥
तस्य पुण्यस्य संख्यां वै न लिखेच्चित्रगुप्तकः ॥ तस्मात्कोटिगुणं पुण्यं वरूथिन्या व्रतेन वै ॥१५॥
कर्तव्यं नृभिर्नारिभिर्महादारिद्र्यनाशिनी ॥ संसारपारं लभते मोक्षं कुर्वन्ति ये नराः ॥१६॥ ३०
न

वरूथिन्याव्रतेचैवकुर्वंतिनितरांभुवि:

नैनेवाविद्यादानेनजपेनतपसातथा ॥१७॥ तेघनेनैवभक्तेननवध्यैकादशीतिथिः
गंगाचतुलसीराजन्तिथिरेकादशीतथा ॥१८॥ मोहात्प्रमत्तयेलोकेस्मिन्नृणां
धाप्राविनिमिला ॥ एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्यापापभीरुभिः ॥१९॥ पठनाच्छ्र
वणाद्रस्यागोसहस्रफलंलभेत् ॥ इतिश्रीकालिकपुराणेवैशाखकृष्णावरूथिनी
नामैकादशीसमाप्ता ॥ ११ ॥ श्रीरामचंद्रउवाच ॥ कथमत्स्यप्रसादेनविशिष्टमु
निसत्तम ॥ व्रतानामुत्तमंव्रतंकथयस्वममनोरमं ॥१॥ दुःखानिचैवपापानिच
नगच्छंतिसंशयं ॥ मयाकृतानिमोबुधन्सीताहरणकारतः ॥२॥ केनव्रतप्र
भावेनयांतिपापानिमस्तमात् ॥ तद्व्रतंचैवविप्रेंद्रमत्तोवक्तुंमहसि ॥३॥ वसि
ष्ठउवाच ॥ साधुरममहाराजनत्वंस्समोनास्तिमानवः ॥ तवनामोच्चारणेनैव
वपूतोभवतिकार्तिकी ॥४॥ समवाप्नोतिव्रतंकार्यघुंसर्वकामदं ॥ मनुष्य
माद्यमंपवित्रंपरमात्मासनातनः ॥५॥ तद्व्रतंराजेंद्रकथयामिविस्तरात्
येनपापानिनिश्यंतिव्रतश्रेष्ठस्यतादिकानिच ॥६॥ वैशाखस्यसितेपक्षेहोर्मावै

काङ्क्षी न चेत् ॥ मोहिनी नाम नाम्ना सा सर्वपापहरा वरा ॥७॥ शृणुष्व नृपशार्दूल 14
सत्यं वदाम्यहं ॥ श्रुत्वा वृत्तप्रभावेन मस्य सान्वति पातकं ॥८॥ नानि पापानि मो
हमतव यांति नश्यं शयः ॥ इति श्रीकृष्ण वाच ॥ श्रूयतां राम राजेन्द्र कथां पापहरां प
रां ॥९॥ यस्य श्रवणमात्रेण महापापैः प्रमुच्यते ॥ सरस्वत्यास्तटे रम्ये पुरी भद्रा
वती पुरा ॥१०॥ द्युतिमान्नाम नामेति तत्र राज्यं चकार ह ॥ सोमवंशे समुत्पन्नो
रम्यानि हि तकेरकः ॥११॥ वैश्य एको वसेत्तस्यां पुण्यविवर्द्धनः ॥ धनपा
लीति नामेति पुत्रसंधनवर्त्तते ॥१२॥ पुण्यान्यन्यान्य तन्वेव वैश्येन विविधानि
च ॥ कूपमप्रीन वप्तेव कृते वे पुण्यसंचयं ॥१३॥ पंचपुत्राश्च तस्यैव वर्त्तमान
सुसंज्ञिताः ॥ सुमनो द्युतिमांश्चैव मेधावी सुकृतिस्तथा ॥१४॥ पंचमो धृ
ष्टबुद्धिश्च महापापरतः सदा ॥ वारस्त्रयां कुकर्मो च पितुर्द्रव्यं निपाति
तं ॥१५॥ अन्यायेन च राजेन्द्र पितुर्द्रव्यं निपातितं ॥ महापापरतस्त्वेव महापा
पकरोपि च ॥१६॥ न च देवान्न पितॄंश्च न भूदेवान्ददौ धनं ॥ श्रूमदामन हि ३१

तेतेनस्रूयंयथाविवर्ततेसदा॥१७॥तन्मनोध्रोमवचेवस्ने१स्यघतरोमवत॥वे
श्याकंठेह्निंयव्हाह्येश्याम्रूस्वेचचुवति॥१८॥जनेहृष्टिवयपुत्रास्तैनैवयाञ्त्रा
करातिमः॥यदेहपितुःपूर्वेशानुदरात्मानेवलम्यते॥१९॥सर्वैर्निद्यततेचे
वमायतेचपृथक्॥पत्कक्षिद्रिय्युतेविजतलस्सर्वैवचसंयगतं॥२०॥भू
विक्तानिचसर्वाणिदयनीतानिनानिवे॥तेमकैश्चवरित्यक्तोधनुलुब्धै
र्निराकृतः॥२१॥गणिकाभिःपरित्यक्तोदूतैश्चतस्करैस्तथा॥सर्वैश्चैवयदा
त्यक्तोतदामनसिचिंतयेत्॥२२॥किंकरोमिकगच्छामिकेनोपायेनजीव
ते॥तस्करत्वंगतःसोपिमुषितेनगरेतथा॥२३॥ज्ञातोराज्ञायदासोपि
मुक्तोसौपितुर्गौरवात्॥पुनर्वद्धोपुनस्त्यक्तोपुनर्वद्धोमतेतुमान॥२४॥
धृष्टिवुद्धिपदानाहतोनगरेर्वध्यवदारुणैः॥कस्मात्पातेस्मरतदेवैःतडप
तेपुनः॥२५॥एवंकृत्वातदामुक्तःश्रुत्वातावचनंत्वया॥राजन्देशान्त
रेवमानस्यातक्षेत्रपाकचित्॥२६॥इतिश्रुत्वाधृष्टिबुद्धिरगतस्तगहनंवनं॥

दृलखणमीडितः सोपि दुःखितः कृतघ्नो गम्यते ॥२७॥ सिंहव्याघ्रान्नीवा स्म मृगमृ 16
करचितस्तान ॥ मांसहारे तु कुर्वते दनेवसाति सर्वदा ॥२८॥ क्रूरेण राशने
रतः निर्दयं मुदितः स कृते ॥ वनेष्व चारणाकृति वा पक्षिवा यसान ॥२९॥
वरे नष्ठमसूरं स्त्रूवनस्ति तरमूषकान ॥ मार्जारं श्वेवबभ्रूवभ्रू कोकिला
श्वे नसस्तन्मकान ॥३०॥ एताश्चान्यापि स्वन्या स्मृद्दथित्वा धर्मबुद्धि
ना ॥ पूर्वजन्मकृतैः पापैः निमग्नः पापकर्दमे ॥३१॥ दुःखशोकसमाविष्टः
स्थितस्तपसोप्यहर्निशं ॥ कोटिन्यापि मुनिश्रेष्ठः तपस्तेपे वनेतदा ॥३२॥
गहूत्वा स्कन्तातः कूजे कृतेस्ता नं नन्दिघि ॥ वेश्याभिपापहंता दिस्नाने
कृत्वा गम्यते ॥३३॥ यदेव धर्मबुद्धिश्च महादुःखेन वीडितः ॥ को
टिन्यस्ते नवृक्षस्कन्नस्पृष्टा चैश्यजलस्तथा ॥३४॥ किं दोष शबशे नादूर नन
पुण्यं कोपि च जायते ॥ कोटिन्या गेलतच्छेवपृष्ठमानो पुनः ॥३५॥ धर्मबुद्धिरुवाच
तेषु तं रेति मो स्वामिन विनाविवेनथा भवेत् ॥ श्राम जन्मकृतपापश्य नास्ति वित्तं ममाधु

२२ ना

 17

॥३६॥ कौंडिन्य उवाच ॥ श्रुतमेकमना भूत्वा येनैव पृष्टस्त्वया ॥ वैशाख
स्य सिते पक्षे मोहिनी नाम नामतः ॥३७॥ एकादशी व्रतं तस्याः कुरु मद्
वाक्येन नोदितः ॥ मेरुतुल्यानि पापानि क्षयं यांति न संसयः ॥३८॥ यच्च
तुल्यानि जन्मानि अर्ज्जितानि हतं व्रतेन ॥ इति वाक्यं मुनेः श्रुत्वा धृ
ष्टबुद्धिः प्रसन्नवान् ॥३९॥ व्रतं चकार यामास्य नेव विधिना तदा ॥ स
र्वपापक्षयं तस्य अनेकजन्मसंचयं ॥४०॥ व्रतं तु परिपूर्णं वै यदा तेन
कृतं हरेः ॥ तत्क्षणात्सो देवदूताः गरुडारूढं तं गताः ॥४१॥ जगा
म वैष्णवं लोके सर्वोपद्रववर्जितं ॥ ईदृशं हि व्रतं राजन्नन्तमं मोहि
नी व्रतं ॥४२॥ नातः परतरं किंचित्त्रैलोक्ये सचराचरे ॥ यज्ञादि तीर्थदा
नानि कलां नार्हंति षोडशीं ॥४३॥ वशिष्ठमुनिशार्दूलाद्रामेणामितकृतं व्रतं
तेनैव विधिना राजन् कुरुते तु व्रतमुत्तमं ॥४४॥ स्वर्गस्त्यं पठनाद्राजन् गोसहस्रफलं ल
भेत ॥ इति श्रीकूर्म्मपुराणे मोहिनीनाम वैशाखशुदि एकादशी संपूर्णं ॥ युधिष्ठिर उवाच

ज्येष्ठमासस्य सिते पक्षे कार्त्तिकेवेक्षदृश्यामभवेत ॥ कोदेवोकोविधिस्तस्यकाक 18
थयस्वममप्रभो ॥१॥ एतदाचक्ष्वमेकृपयाकार्त्तिकेयस्यपापहृति ॥ श्रीभ
गवानुवाच ॥ साधुसाधुमहाराज नलक्षणःसाधुनविद्यते ॥२॥ महापात
कि नान्येवतानरसायकहिती ॥ अपरानामनामेतिहत्यांप्रवोहिति २ वृक्ष
लोके वृक्षद्गुतंपातितं अपरंतत्क्षकसंभवे ॥ वृक्षघातीमहापापीगोघा
चकृत्याहातथा ॥४॥ पापकृद्वस्तुपरनारीगमकस्तथा ॥ अपरान्ते
वाणद्वारजनतस्सर्वेविज्ञेयंचकूप्रेत ॥५॥ कूटमानीकूटसेवीकूटस्याक्षा
वदेलुप ॥ कूटसूत्रकूटंचव्ययेपंचविवेतिप ॥६॥ कूटवेदपठेर
द्विजः कूटसास्त्रंतथैवचकूटंचगालितेचैवकूटचैवापिवैकं ॥७॥
यातानकूटास्थहिंस्रासपचेतनरकेघरं ॥ अपरानसेवनाद्गुजे
नमहापापचयंवृतेन ॥८॥ द्विजोयेत्वधर्मस्यत्यक्त्वापुनात्यजाय
ते ॥ सपचेन्नरकेघोरेयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥९॥ शिष्यःशास्त्रंपठित्वा २२

तु यो गुरुं निंदति सदा ॥ श्रूते कर्वि भिन्नमानं नर्क्यं पतेबालकाधकं ॥१०॥ 19
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन निंद्यात्याज्या गुरोरपि ॥ यदा निंदाति पापस्मृतस्य पापं व
ष्ण प्ययत ॥११॥ चतुरशीतिकल्याणि च तु शीलि प्युगानि च ॥ चतुराशीति
स्वर्दा नि रोरवं तु पच्चे धकं ॥१२॥ स्मृतः परं तु राजेंद्र श्रूयता महिमा स्मृते
पुष्करे तु प्रकोष्ठकारकं चैव नृको नमः ॥१३॥ तथा राज्ये पुराजेंद्र कु
रुक्षेत्रे तथैव च ॥ बदरी श्रममकेदारे जंबूमार्गे तथैव च ॥१४॥ एवं तीर्थे
षु सर्वेषु सेव्यमानेषु यत्फलं ॥ तत्फलं समवाप्नोति स्वपरावृत्तसेवनात्
॥१५॥ गयापिंडेन यः श्राद्धे सेवनान्करणात्फलं ॥ तत्फलं लंतस्य काचित्स्व
परापावृता तथा ॥१६॥ अर्द्धप्रसूतगां राजन्ददाति यो नरोत्तमः ॥ तेनैव
दत्ता पृथ्वी सद्वीपवनसागरा ॥१७॥ तस्माल्लक्षशतगुणं पुण्यं स्वपरावृत
सेवनात् ॥ लोकानां चैव सर्वेषां हितार्थं कथितं मया ॥१८॥ पठनाच्छ्रवणा
द्राजन्गोसहस्रफलं भवेत् ॥ इति श्रीबृहन्नारदीयपुराणे स्वपराज्येष्ठकृष्णैका

दशीसंपूर्णा ॥ १ मासमसनाउवाच ॥

पितामहमहाबुद्धे शृणु मे परमं वचः॥ युधिष्ठिरश्च कुंती च तथा द्रुपदनंदिनी॥
॥१॥ अर्जुनो नकुलश्चैव सहदेवस्तथैव च॥ एकादश्यां न भुंजंति कदाचिदपि सुव्रत॥
॥२॥ ते मां ब्रुवंति वै नित्यं मा भुंक्ष्व त्वं वृकोदर॥ अहं तानब्रुवं तात बुभुक्षा दुः
सहा मम॥३॥ दानं दास्यामि विधिवत्पूजयिष्यामि केशवं॥ भीमसेनवचः
श्रुत्वा व्यासो वचनमब्रवीत्॥४॥ यदि स्वर्गमभीष्टं ते नरकं दुष्टमेव च॥ ए
कादश्यां न भुंजीत पक्षयोरुभयोरपि॥५॥ भीमसेन उवाच॥ पितामह महाबु
द्धे कथयामि तवाग्रतः॥ एकभक्ते न शक्नोमि उपवासे कुतः प्रभो॥६॥ वृ
को हि नाम यो वह्निः स सदा जठरे मम॥ अतिवेलं यदाश्नामि तदा समुपशाम्यति॥७॥
एकं शक्नोम्यहं कर्तुमुपवासं महामुने॥ येन वै प्राप्यते स्वर्गस्तत्कीर्तय यथातथा॥८
तदेकं वद निश्चित्य येन श्रेयो ह्यहमाप्नुयां॥ व्यास उवाच॥ वृषस्थे मिथुनस्थे वा
सो यदा चैकादशी भवेत्॥९॥ ज्येष्ठमासे प्रयत्नेन नैकाध्योदकवर्जिता॥ न
चमनं न च ग्रासं वर्जित्वोदकं बुधः॥१०॥ उपभुंजीत नैवेह व्रतभं— २४

गोन्यथा समवेत्॥ उपवासद्वयं यावत्तदूर्ध्वं विस्तादकं ततः॥११॥ भुंजी
तकृत्यकृत्यस्तु ब्राह्मणैः सहितो वशी॥ अप्यत्नात्समवाप्नोति द्वादश
द्वादशीफलं॥१२॥ ततः प्रभातसमये ह्यादश्यां स्नानमाचरेत्॥ जलभो
जनचरं दत्वा द्विजातिभ्यो यथाविधिः॥१३॥ भुंजीत कृतरक्षु ब्राह्मणै
ःसहितो वशी॥ एवं कृते तु यत्पुण्यं भीमसेन शृणुष्व तत्॥१४॥ संवत्स
रे तु मासेषु ये एकादश्यो भवन्ति वै॥ तासां फलमवाप्नोति अत्र मे नास्ति सं
शयः॥१५॥ इति मे केशवेनोक्तं हस्ते यच्चक्रगदाधरः॥ सर्वधर्मान्परि
त्यज्य मामेकं शरणं व्रज॥१६॥ एकादश्यां निराहारस्ततः पापैः प्र
मुच्यते॥ द्रव्यशुद्धिः कलौ नास्ति संस्कारं कारणमेव च॥१७॥ वेदकस्तु कु
तः स्यात्प्रवृत्ते दुष्टके कलौ युगे॥ किंतेनैव बहुनोक्तेन वाच्यतेऽत्र पुनः २॥१८
एकादश्यां न भुंजीत पक्षयोरुभयोरपि॥ एकादश्यां स्थितपदो त्यक्ष्यमा
स्यदके विना॥१९॥ पुण्यफलमावाप्नोति यत्ते ब्रूहि वृकोदर॥ सर्वती

र्थं पुण्यं तु सर्वदानेषु यत्फलं ॥२०॥ तत्फलं समवाप्नोति इमां कृत्वा वृकोदर
॥ संवत्सरे तु या निस्युः शुक्ला कृष्णा वृकोदर ॥२१॥ एकादशिफलास्ताः सर्वास्तु ए
कादश्यां न संशयः ॥ धनधान्यवहः पुण्यः पुत्रारोग्यसुखप्रदः ॥२२॥ एका
दशीं नरः कृत्वा इति सत्यं ब्रवीमि ते ॥ यमदूता महाकाया करालाः कृष्ण
रूपिणः ॥२३॥ दंडपाशधराः रौद्रा नोपसर्पंति तं नरं ॥ पीतांबरधराः सौ
म्याः सुदर्शनधरा मनोजवाः ॥२४॥ अंतकाले नयंत्येते वैष्णवा वैष्णवीं पुरीं
॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन उपोष्योदकवर्जिता ॥२५॥ जलधेनुं तदा दत्वा सर्व
पापैः प्रमुच्यते ॥ इति श्रुत्वा तदा चक्रुः पांडवा जनमेजय ॥२६॥ ततस्त्व
मपि भूपाल सोपवासो हरेर्दिने ॥ कुरु सर्वप्रयत्नेन सर्वपापप्रशांतये ॥२७॥
स्वपूर्ण मेरुमात्रस्य जलं नांतरगतोपि च ॥ भुंजे परेह्नि देवेश हासनेवास
समुद्रे ॥२८॥ इत्युच्चार्य ततो मंत्रमुपवासपरो भवेत् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः
श्रद्धादमसमान्वितः ॥२९॥ मेरुमंदरमात्रस्तु पापः कायेषु तस्य च ॥ ०ं:

सर्वं तद्भस्मतां याति एकादश्याः प्रभावतः ॥ २१ ॥ न शक्नुवंति वेदान्तु सत्यध
र्ने न राधि पा ॥ सहस्रं वनमप्रदानस्य घटको बल्लवप्रुतः ॥ २२ ॥ तो यज्ञ्यति
यशं यशं कुरुते वै समुत्पमाक ॥ फल कोटिकवर्णस्य प्रामेरमवेत्य
ते ॥ २३ ॥ स्नाने दाने जपे होमे यदस्याः कुरुते नरः ॥ तत्सर्वं चाक्षयं प्रो
क्तमेतत्कृष्णस्य भाषितं ॥ २३ ॥ किं कार्येण धर्मेण निर्जितैकादशीन
पा ॥ उपोष्य समस्य विधिवेदेवैः पदमाप्नुयात् ॥ २४ ॥ सुवर्णं भूमिं वा
सोवा यदत्वा स्वपूदीयतां ॥ यचैव कुरुशार्दूल सर्वं च तद्यमवेत् ॥ २५ ॥
एकादशीदिने योन्नं भुंक्ते पापवशानुगः भुंजते ॥ इह लोके सचांडालो मृतः
प्राप्नोति दुर्गतिं ॥ २६ ॥ यप्रदानं सहस्राणि दानानि द्वादश्यां समुपोषितः ॥ ज
न्मांसहितं वदेत् प्राप्नोति परमं पदं ॥ २७ ॥ मद्यपो वा कृतघ्नो वा स्तेनः गुरुद्वे
षी सदानृती ॥ मुच्यते पातकैः सर्वैर्द्वादशीं परमाषितः ॥ २७ ॥ विशेषश्च ए
कोतरमनिर्जितैकादशीदिने ॥ यत्कर्तव्यं नरो भक्त्या दमयुक्तः समन्वितैः ॥ २८ ॥

नरश्रेष्ठा वालुके वृन्दादेवा चैनुस्रलन्नमी॥ पूत्वा तां च नवपत्रेष्ठ पूतचेनुद्द
रथापिवा॥४०॥ दृष्ट्वा लभेः स्कंधपुष्पाभिर्भिक्षाने स्त्र पृथिवधेः॥ तोषरी
याः पृथपत्नेन द्विजा धर्मभृतां वर॥४१॥ तुष्टो भवति वेद्विष्टं तेन स्कंदः मो
हरोहरिः॥ स्मरसुदोहः कृतस्ताहि वैरजानस्य पोषिता॥४२॥ ककात्मा
नोदुरात्मानो दुष्टा सेनात्रं समसंभवः॥ कृतानो च तमा गामि कृत्वा नीलतथा
त्रातं॥४३॥ सूत्र तन्तासहतैनीतं वास्कदेवस्य मंदिरं॥ शांतैर्दांतैर्दानवैर र
र्थपद्मस्तथा हरिः॥४४॥ कुर्वद्भूर्तगगनं रत्नोपैरजासमपोषिता॥ सूत्रं नथा
त्रैतथा गावो चतस्रो व्यासनेमथुनं॥४५॥ कर्मसूत्रलक्षा छत्रेदानवर्णनिर्णी
त्यादिने॥ उपानहो ये ददाति पात्रभूताद्विजोत्तमे॥४६॥ सम्मोवर्तनया
नेन स्वर्गलोके महीपते॥ पञ्चमं स्कन्धपादुक्तिपष्ठापिपरिकीर्तितं च
नु॥४७॥ उभौ लौ स्वर्गमाप्नोति नात्र कार्या विचारणः॥ वस्कलं समंत्रिहा
ल्लो चतुर्गुत्र रसदिवाकरे॥४८॥ कृत्वा श्राद्धं लभेत्तत्स्यासदस्यास्तु २६

णाद्विपठनात् श्रवणाद्वा जनो गोसहस्रफलं लभेत् ॥४८॥ इति श्रीवैव
र्तपुराणे ज्येष्ठशुक्ला नाम निर्जलैकादशीव्रतकथा संपूर्णा ॥१५॥ युधिष्ठिर उवा
च ॥ आषाढे कृष्णपक्षे तु किंनाम्ना काऽदशी भवेत् किंनामको विधिस्तस्या
स्तन्ममाख्यातुमर्हसि ॥१॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ व्रतानामुत्तमं राजन् लोका
नां च हिताय वै ॥ कथयामि व्रतं देवं भुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥२॥ आषा
ढस्यासिते पक्षे योगिनी नाम नामतः ॥ योगिन्याख्यं व्रतं तेनैव व्रतेनैव भव
ति मानवः ॥३॥ एतस्मात्कारणाद्राजन् कर्तव्यां च प्रयत्नतः ॥ कामदा
इह लोके परलोके शुभे सदा ॥४॥ महापातकहंत्री च महापुण्यफ
लप्रदा ॥ योगिनी नाम या राजन् महापद्मोत्तमोत्तमः ॥५॥ संसारदुस्ता
रे राजन् शास्त्रकादशी व्रतं ॥ जगाद यमसारं तु सारं तु योगिनीव्रतं ॥६॥
दुःपारे कलुषाकारे संसारे सारमेव च ॥ योगिनीव्रतं तु नाराजन् सर्व
सौख्यप्रदायकं ॥७॥ एकदा राजराजो वै शिवशाक्तिपरायणः ॥ तस्यैव

पुष्पवटुकोहमस्मात्रीतिनामतः॥८॥ तस्यपत्नीसुरूपाचविशालाक्षीनामनामतः॥त
स्याःरागेतुसंसक्तः कामबाणवशंगतः॥९॥ मासमात्पुष्पमानीयमध्याह्नसमयेततः
तस्याभावचसंप्राप्तः कालेलोपागतेवतुः॥१०॥ शिवपूजार्थकंतथैवमध्याह्नसमये
ततः॥ वटुकोहमनालीचरसिकस्तदासह॥११॥ नागतःपुष्पवटुकःको
पात्संप्राप्तुवाचह॥ कथंतुनागतोयद्योहमस्मात्रीतिपापकृत॥१२॥ कृतमला
पापकर्मासोद्गत्युवाचपुनः२॥ यद्दृष्टवाच॥ सहपत्न्यासुसंसक्तः कामपा
णवशंगतः॥१३॥ वटुकस्समयापाप्याद्वारमलस्कंचमत्कृतः॥ कामस्त्रोपोग
तेअमूने किमर्दवमविष्यति॥१४॥ श्रुत्वातोवटुकस्तुमयादः कुपलोचनः
मनुष्यधर्ममृतोगच्छदाद्यत्पुष्पलिविन्धितः॥१५॥ लाववत्सधनदः कुद्धः कोपा
संरक्तलोचनः॥ स्फुरन्नोष्ठपुटोगेवेतशशापावचपुनः२॥१६॥ श्रुत्वादशानिकुहा
निनवदेहमवंतुवै॥ तथासहविद्योगत्वंप्राप्तोतेदुःखदारमा॥१७॥ एतच्छ्रुत्वा
ततोवाक्यमहमयसमन्वितः॥ श्रुत्वातस्यानाथोहंदुःपतनंचैवजायते॥ २७

इति श्रुत्वा ततो देवस्तस्मात्कालस्य कालहा ॥ महादुष्टतरं तस्मै वचालक्रुधैस्फु
चाटितः ॥१९॥ नमिश्रौ रद्विजातस्य निर्दूनस्य घेलमेत् ॥ ते वर्षाणां रूपतस्त्वं महादुष्टं
जातस्मरेष्ट्रवं ॥२१॥ महापापं तु जानाति प्रतिजातिस्मरान्ततः ॥ भ्राम्य नर्यदितः
मागस्ततो गच्छे हिमाद्रिपर्वतं प्रति ॥२२॥ तत्रैक मुनिवरो मार्कंडेति विख्यातो ॥२०॥ तेन
मतः तस्याश्रमे तेन राजन्वृत्ते तत्र दिनत्रयं ॥२३॥ सा नित्यं तु गतस्य तु वनेरोद्र
स्त्वन्माश्रमं वृत्तिसमिते ॥२४॥ मार्कंडेयो मुनिवरो दृष्ट्वा तं द्विजं तदा ॥ तुष्टमाबले
स्त्रहूलं सुतलक्षुवचवदेवराजोत्तमा ॥२५॥ राजाराजस्य मे स्वामिं त्वं दु शिवपूजा
को नाम ता मतः ॥ पृथ्वातिमनस्याच्चैवक्रूनीयथिविपुजानिच ॥२६॥ दे प्रमादेन
वपूजन वेलायां कुर्वेण पश्य मर्त्यये ॥ एकस्मिन्दिवसे स्वामिन्कहा तस्य ३ २
पापपूर्णं गतः ॥२७॥ यत्वा सहे वसं सर्केः कालजोपाकृतामया ॥ न
ज्ञाते नैव क्वाहो महाकुशाभिभूतकः ॥२८॥ एतदुःखतरं स्वामिन्कथि
चै चाभिवर्द्धते ॥ सतां नाम वैरातपः परोपकरणाय वै ॥२९॥ इति वाक्यं

28

ततः कुष्ठाभिभूतस्य वर्तमानस्य ॥ मार्कंडेय उवाच ॥ त्वत्कृतं चैव ब्रह्मन् कृतं मया

नि तत्सर्वं विदितं ॥ २० ॥ अस्य व्याधिनिवृत्तं चैव रूपेन कुत्सनं व्यपेते ॥ आषाढे चैव

सिते पक्षे योगिनीव्रतमुत्तमं ॥ २१ ॥ तस्य पुण्यप्रभावेन देहः स्वर्ग गत कुष्ठोपि विष्य

ला ति ॥ इति तस्य वचनं श्रुत्वा दंडवत्पतितो धरां ॥ २२ ॥ पूर्वजन्मनि मे वृत्तं को

कालुस्य कृतं ॥ यथानुविधिना चैव मुनेस्तस्य प्रभावतः ॥ २३ ॥

तेनैव व्रतकेनाजन्मकृतं तु योगिनीव्रतं ॥ योगिन्याः व्रतादूजन्देवतो

पोसमुत्तमात् ॥ २४ ॥ अष्टाशीतिसहस्राणि भोजनानि तु ब्राह्मणान् ॥ तस्य

फलं चैव व्रतोद्योगिन्या व्रतमुत्तमं ॥ २५ ॥ महापापानि हंत्री च महापुण्य

फलप्रदं ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्नो सहस्रफलं लभेत् ॥ २६ ॥ देवकृष्ण

व्रताद्धेव महापुण्यफलप्रदं ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणे आषाढकृ

ष्णायोगिनीव्रतकथा संपूर्णा ॥ १५ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ आषाढस्य

सितेपक्षे कानैकादशी भवेत् ॥ किं नाम को विधिस्तस्याः किं पुण्यं च २८

वदस्वमे ॥१॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ कथयामि महापुण्यां स्वर्गमोक्षप्रदा-
यिनीं ॥ शयनीं नाम नाम्नैषा सर्वपापहरां परां ॥२॥ यस्याः श्रवणमात्रेण
वाजिमेधफलं भवेत् ॥ सत्यं सत्यं मया प्रोक्तं नातः परतरं तृणं ॥३॥ पापिनां
पापनाशाय हस्तामलकमनुत्तमा श्रुतः परतरः स्मृ शयनीकै मोक्षदा-
दायिनी ॥४॥ एतस्मात्कारणाद्राजन् श्रूयतां गतिदेहिनां ॥ वैष्णवे-
र्नरमकैस्सकृत ॥ कर्त्तव्या व्रतवादिभिः ॥५॥ आषाढे वामनो येन सम्पू- नश्रेयवपूस्म मेवरमेश्वरः
र्जित जगत्त्रयं ॥ वामनो पूजितो येन कमलैः कमललोचनः ॥६॥ आ-
काशस्थापितं पदे शयनीं पद्मनीं तथा ॥ तेनार्चितं जगत्सर्वं ब्रह्मदेवाः
सनातनाः ॥७॥ श्रूयते कारणाद्राजन् कर्त्तव्यं हरिवासरं ॥ युधिष्ठिर उवाच
संक्षेपात्कीर्तिमहात्मो श्रूयतां जनार्दन ॥८॥ कथं स्वपिति देवेश क-
थं त्वं बलिमाश्रितः ॥ कथं तु पृथिवीदेवाः किं कुर्वन्ति जनास्तथा ॥९॥
किं व्रतं को विधिः श्रूयते चातुर्मासे समागते ॥ तद्वै स कंसारे दिने देवाकं

कुर्वंति मनाः परे ॥१०॥ एतद्विस्तरतो देवि वक्तुं समर्थोस्मि नमनव ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥

श्रृणु तात तारत मैंद्र कथ्यां कायक्षीयतां ॥११॥ बलिर्वै दानवः पूर्वमासीत

त्रेतायुगे तथा ॥ पूजन [illegible] कर्माणि स्वमहत्कर्मत्वरायतः ॥१२॥ यज्ञै

स्तु विविधैः शुद्धै यजते मां समाहितः ॥ द्विजानां पूजको नित्यं यज्ञकृ

धर्म्मी कृत तथा ॥१३॥ परं तु इंद्रविद्वेषी देवलोकम जीघत ॥ महत्वामि

द्र लोकं वै जित्वे तेन दुरात्मना ॥१४॥ एवं विचार्य्य बहुधा स्कंति इंद्रेण

सूक्तिभिः ॥ गृहत्मा देवतैः सार्द्धं बहुधा पूजितो हरि ॥१५॥ ततो वामन रू

पेण स्कंधावतारे तु पंचमे ॥ [illegible] तदा सर्वं ब्रह्मांडरूपिणा ॥१६॥ वै

वा कश्चैर निर्जितो सो वै सत्य मात्रिलप्यतिष्ठति ॥ मया व्याप्य च पूर्वे

च बलिराजा वशीकृतः ॥१७॥ एवं रूपमहं कृत्वा भूयतां ए नमस्तनः ॥

वृंदं वस्तपं कुर्वाण मोजी वेद घन नमेयते ॥१८॥ कारंदंठ मज्ञोपवीत

का बामन बहुरूप मे ऽ ॥ धरी बा यदि ब्यां वरं वेदा न्यां समनं करं ॥१९॥ त्रेषु

प्रकंत्त वार वामनामयन्नाद यत दृश्ययद्र
यानि याव सुधा नानमूलार्द्ध जय नदाशय:
सक न्यो दकं मा वेला कदं ते ते न चार्थितम्

श्रुतादिपुरुषो पापात्सर्वो नामनमस्तथा ॥ सेकल्पमात्रे तथा कुत्रयपद
कमेलव ॥२०॥ पार्थ समातो तुमयिसं कल्पोपतिलोहरो ॥ भूलोके
तु वदे स्वस्य भुवर्लोके तु जानके ॥२१॥ स्वर्लोके तु कल्पस्य महर्लो
के तपोदरे ॥ जनलोके तु हरं तथा [illegible] लोके च केशवः ॥२२॥ सत्य पा
लोके तु मुकुन्दस्य [illegible] तिके ॥ सर्वं च [illegible] वनदेव न्ना
वाग [illegible] भवाः ॥२३॥ देवाः सं [illegible] सर्वपदे ॥ स्क
वेतो वेदसंहितैः [illegible] ॥२४॥ कर्ते गृही [illegible]
पेत लिखितपदैः पूरितामही ॥ [illegible] ॥२५॥
[illegible] ॥
[illegible] ॥२६॥ [illegible] जनार्दन ॥
[illegible] ॥२७॥ [illegible]
हरिवासरं ॥ [illegible] ॥२८॥ हितोप

शिवा

सेवं वृक्षे च क्षीरसागरमध्यमः ॥ कृते चैव ह्यक्षबाहिशे यावदा गच्छति कार्तिकी ॥१९
तावद्वृक्षस्य तेषु पुण्यं सर्वं पुण्यात्समुत्तमं ॥ वसुमान् सहस्रोक्षं पूनि यत्तं यो नकारयेत्
॥२०॥ सर्वेन रकं माप्नोति तस्य जन्म बृथा न वेत् ॥ शाककादिफलमूलादि स्वन्न
पानादिकं च यत् ॥२१॥ आत्मनः प्रियकामोस्या नियमं स च कारयेत् ॥ मद्
मान्निर्मलमाल्य स्वकुरुते ब्राह्मणः सुधी ॥२२॥ स्तुतंपसमवाप्नोति तद्धि देमा
:परमं पदं ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन पूज्यमानो जनार्दनः ॥२३॥ नमकासेनराजें
द्र सदच्छपुण्यमात्मनः ॥ मत्स्यमांसं तथा चैव शशकं शूकरं संध्या ॥२४॥ ग
नाश्नाति यः पुरुषः स याति परमं पदं ॥ तस्मात्कारणाद्राजन् कर्तव्या
व प्रयत्नतः ॥२५॥ नातः परतरा काचित्त्यविता पापहारिणी ॥ यस्तां तु कु
रुते देवः स एव चक्रगदाधरः ॥२६॥ तस्मात्प्रपूजयेद्देवं त्रैलोक्यं च वितम
हं ॥ रात्रौ जागरणं कृत्वा भक्तियुक्तो विशेषतः ॥२७॥ एवं यः कुरुते राजन्
एकादशी कथानकं ॥ सर्वपापहरा चैवं मुक्ति भुक्ति प्रदायिनी ॥२८॥ पूजया ४०

चैवयो मर्त्यो कथां श्रावयेत्परां अश्वमेधस्य यज्ञस्य फलं प्राप्नोति मा
नवः ॥२६॥ इति श्रीस्कंदपुराणे देवशायिनी आषाढशुक्लएकादशी संपूर्णा
॥२६॥ नारद उवाच ॥ कथ्यतां चैव भो ब्रह्मन्निखिला त्वं च पितामह श्रावणस्यासिते प
क्षे का वा एकादशी भवेत् ॥१॥ किं नाम को विधिस्तस्याः किं पुण्यं च भवेत्प्रभो चतु
र्मुख महादेव सृष्टिकर्ता त्वमेव हि ॥२॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणु वत्स चैव भो व[illegible]स
लोकानां हितकाम्यया ॥ श्रावणस्यासिते पक्षे कामिका नाम नामतः ॥३॥ त
स्याः श्रवणमात्रेण वाजपेयफलं लभेत् ॥ तस्यां संपूजयेद्देवं शंखचक्र
गदाधरं ॥४॥ कृष्णं दामोदरं देवं माधवं मधुसूदनं ॥ पूजिते ध्यायते चैव तस्य पुण्यं शृणुष्व मे ॥५
न गंगायां च काश्यां च नैमिषे च न पुष्करे ॥ तत्फलं समवाप्नोति यत्फलं कृष्णपूजने ॥६॥
केदारे च कुरुक्षेत्रे राहुग्रस्ते दिवाकरे ॥ तत्फलं समवाप्नोति यत्फलं कृष्णपूजने ॥७॥
गोदावर्यां गुरौ सिंहे व्यतीपाते च गंडके ॥ तत्फलं समवाप्नोति यत्फलं कृष्णपूजने ॥८॥
ससागरवनोपेतां धरां चैवापि यो ददेत् ॥ कामिकायाः प्रसादेन तत्फलं समतां व्रजेत् ॥९॥

धेनुदानेनयत्पुण्यं तत्पुण्यं कृष्णपूजने ॥ श्रावणे श्रीधरं देवं पूजनेद्यो नरोत्तमः ॥२०
तेनैव पूजिताः देवगंधर्वोरगपन्नगाः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कामिकायादिने तथा ॥२१
पूज्यते देवतामीशानं रेप्रूपापभारुभिः ॥ संसारार्णवमग्ना ये ये मग्नाः पापसागरे ॥२२
तेषामुद्धरणार्थाय कामिकाहरिवासरं ॥ नातः परतराचिंत्या पवित्रा पापहारिणी ॥२३॥
एवं जानीहि भो वत्स एवमाह पुरा हरिः ॥ योगाभ्यासजना ये वै अध्यात्मरतः सदा ॥२४
तावत्फलं प्राप्यते ते तु: कामिकाव्रतसेवनात् ॥ पुरामेवं हरिः प्राह यन्मया कथितं तव ॥२५
तत्तथा त्वं विजानीहि मद्वचश्चैव चनान्यथा ॥ रात्रौ जागरणं कृत्वा मर्त्यो पुत्राविशेषतः ॥२६
भास्करं चैव पश्यंति नैव पश्यंति दुर्गतिं ॥ नैव पश्यंत्यकुसुतयोनिं कामिकायाश्च सेवनात् ॥२७
कामिकायाव्रतेनैव केवल्यं योगिनो गताः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कर्तव्या च प्रयत्नतः ॥२८
तुलस्याः पत्रमेकेन यो नरः पूजयेद्धरिं ॥ नसलिप्यति पापेभ्यो पद्मपत्रमिवांभसि ॥२९॥
हेमस्य भारमेकं च रजतस्य शतद्वयं ॥ तत्फलं समवाप्नोति तुलस्याः पत्रमेकतः ॥३०॥ ४१
मौक्तिकं चैव रत्नं च वैडूर्यं च प्रवालिकं ॥ तुलस्याः पत्रमेकेन तत्पुण्यं समतां भवत् ॥३१
तुलस्या मंजरीभिश्च प्राप्ते तत्पुण्यं भवेध्रुवं ॥ दीपं ददाति यो मर्त्यो रात्रौ वाहनि भक्तितः ॥३२॥

तस्य पुनस्य संख्या च चित्रगुप्तो विनलिखेत् ॥ हरिवासरदिने मर्त्यो घृतदीपं तु दापयेत् २३
कृष्णो हि कथितो सो वै समुद्धृत्तो महापापैः ॥ कृष्णाग्रे दीपकं यस्तु पात्रं तु दिशपदापयेत् २४
पितॄन् तारयेत्सर्वान् दशसंचततेपेवच ॥ एतत्पुण्यं भवेद्वत्स दीपदानस्य नरस्य च ॥२५
किंपुनर्वा द्वादशीभो विपुष्पैस्तु एतत्सुतं ॥ एतस्मा चैव कर्तव्या कामिका पापनाशिनी २६
ब्रह्महत्यापहारणी भ्रूणहत्याविनाशिनी ॥ पातिकानां नितं त्री च महापुण्यफलप्रदा ॥२७॥
महापापकाच घोरा च प्रभूतो कविनाशनी ॥ एतच्च संशयो नास्ति न विकल्पं तु कारयेत् २८
इमां चैव कथां ब्रह्मन् शृणुयात्तो नरोत्तमः ॥ तस्य पुण्यं भवेद्ब्रह्मन् दशधेनुप्रदायकं ॥२९
एतस्मात्कारणतो मर्त्यैः पठितव्यं द्विजोत्तमः ॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्तपुराणे श्रावणी
कृष्णाकामिकाया व्रतकथा संपूर्णा ॥१७॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ श्रावणस्य
सितेपक्षे का वा एकादशी भवेत् ॥ किंनामका विधिस्तस्याः एतद्विस्तरतो वद ॥१॥
श्रीकृष्ण उवाच ॥ शृणुतां राजराजेंद्र कथां पापहरां परां ॥ यस्याः श्रवणमात्रेण वाज-
मेधफलं लभेत् ॥२॥ श्रावणस्य सिते पक्षे पुत्रदा नाम नामतः ॥ पुरातु द्वापुरे राजन्पुरे

माहिष्मतेन तथा ॥ ३ ॥ राज्ञा मही जितो नाम राज्यं प्राप्तिश्चिरं तथा ॥ पुत्रहीनस्य चारा
ज्यं तस्यैव न सुखप्रदं ॥ ४ ॥ पुत्रहीनं तथा लोकं नृणां न सुखं देम वैत ॥ तद्धतमुप
भुंजीवपि तरन्तो यमुशमकं ॥ ५ ॥ कालेन निनायसौ राजा ईदृशे श्रमनोरथैः ॥ बहू
पायं कृते तेन पुत्रस्योदने तथा ॥ ६ ॥ न भवत्सुसुखं तोस्मात्संसारात्तार पवित्रृन् ॥
ऐवं न चसमूलीतैवैवृद्धवयसि सो भवत् ॥ ७ ॥ किं भविष्यति राज्यस्य पुत्रहीनस्य सांप्रति
इह जन्मनि किंचिद्धे न मया पातकं कृतं ॥ ८ ॥ श्रूयन्ता प्यार्जितं द्रव्यं द्विजेभ्यः कोशे न यानहि
स्म तत्वभूजिता: लोका धर्मेण पालिता मही ॥ ९ ॥ दुष्टे दंडो मया दत्तं पुत्रेभि नरे रिपोस्तथा ॥
सिष्टस्य पूजनं तोरा ज्यो ह्यत्वा कापि हितो विवा ॥ १० ॥ इत्येवं पालिता पृथ्वी धर्मेण शासिता प्रजा:
कस्मात्पुत्रो मम गेहे न भवेच्चाद्धि जानम ॥ ११ ॥ इति चिंतयमत्तस्य कुर्वतो राज्यमुत्तमं
तदा तस्य प्रजा: सर्वो मतिं कृत्वा सुशोभितो ॥ १२ ॥ तस्यारण्यसहस्रे व्यधितं गमुर्गहने वने
बभूवु सत्वावने सर्वो इतस्ततः श्रमसत्वरा: ॥ १३ ॥ इत्येवं भ्रममाणास्ता ददृशुर्मुनिसत्तमं ॥
तप्यमानं तपो घोरं जितद्योदं जितक्रो[illegible]ना तमं ॥ १४ ॥ लोमशो नाम मुनिमेतिसर्वशास्त्र ८२

विशारदं ॥ दीर्घायुषमनाधृष्यमृते कल्पसंज्ञितं ॥१५॥ एकेनैवापि कल्पेन लोमश
स्य विशीर्यते ॥ इत्येवं लोमशं नाम त्रिकालज्ञं महामुनिं ॥१६॥ एवं दृष्ट्वा नु ते सर्वे तमुत्त
स्य समीपितः ॥ यथा न्यायं यथा दृष्टं च कृतेन त्वैव मुने ॥१७॥ विनयावनतानां ताक
चुस्ते च परस्परं ॥ मुक्ताहारा यवशादेव प्राप्तोऽयं मुनिसत्तमः ॥१८॥ शुभसंलापमेव तत्
स्मात्पृच्छति वक्ष्यते ॥ सुता ऊचुः ॥ शुभ तो चैव मोक्षं च लोकेऽस्मिन् कं महन् ॥१९॥
सेवा यत्र देवता धर्म मनवसानि च्यवमागताः ॥ वृन्दादि नरि तत्त्वं हि त्वतः सुष्टोन विधीयते २०
त्वत्समीपं समागताः संशयच्छेदनाय च ॥ एतदा चक्ष्व भो ब्रह्मन् परं हि कथ्यते मया
॥२१॥ लोमश उवाच ॥ किमर्थं इह चायाताः किं कार्यं वृत भो नृणां ॥ परोपकारणं
र्थाय पृच्छाकृ यद्दमत्र बीज ॥२२॥ लोके मय्यामय पृच्छति स्त्रवं तो हि कथं जनाः ॥ निसंक
टान्कदिद्यामिमवतां चहितेरताः ॥२३॥ परोपकरणं [redacted] पवयं हि निर्मिताः पुरा ॥ सू
ता ऊचुः ॥ आगतेऽस्मद्विजश्रेष्ठ कारणं वर्तते महान् ॥२४॥ राजा महीजितस्ते स्वामि
नस्कलहीनो हि वर्तते ॥ तत्तेनु पालितास्तेन पुत्रकर्त्तामहत्मना ॥२५॥ सूत्राकं

38

पितरस्त्वामिन्वेकवर्त्तं जनमहेतवः ॥ तस्यैव तु कृतार्थाय आगता गहने वने ॥२६॥
तस्यैव तु गुणैर्हीनं तस्माद्दुःखेन दुःखिता ॥ मतिं कृत्वा न्यूनकामिः समायाताः तवान्ति-
कं ॥२७॥ तस्य भाग्यवशात्स्वामिन् लोकं कृतकार्यकं ॥ प्राप्ताश्च वयं मुनिश्रेष्ठ लो-
मशो भगवानृषिः ॥२८॥ महतो ऽस्ति गमे नैव कार्यं भवति नान्यथा ॥ तद्व्रतं च त-
को दानं स च यज्ञः कथ्यतां मुने ॥२९॥ येनैव क्रियमाणेन पुत्रस्तस्य भवेद्ध्रुवं ॥ त-
दा चैव कथं भो वृत्तं क्रियते तद्वदस्व नः ॥३०॥ लोमश उवाच ॥ इति तेषां वचः
श्रुत्वा ध्यानस्तिमितलोचनः ॥ वृत्तकं तु मुनिश्रेष्ठो ज्ञात्वा तस्यानुकालिकं ॥३१॥ पूर्वं
जन्मनि तेनैव यत्कृतं पातकं महत् ॥ पूर्वजन्मनि वैश्यो ऽयं धनहीनः सुपापकृत् ॥३-
२॥ एवं तु ग्राम्यमार्गेण तस्मिन्नावेदुरात्मनि ॥ ज्येष्ठमासे स्थिते चैव द्वादश्यादिवसे तदा
॥३३॥ मध्यगे तु रवौ प्राप्ते काचिद्धेनुः समागता ॥ तृषार्त्ता पीडिता तोयं धेनुस्तत्कालसंवृता
लिका ॥३४॥ वत्सेन सहिता चैव तोयार्थं समागता ॥ पिबन्तीं वारयित्वा तां तामसो तोयपायो
॥३५॥ कर्मणस्तस्य पाकेन पुत्रहीनो भवन्नृपः ॥ कस्यापि जन्मनः पुण्यात्प्राप्तास्तराज्य ४२

सकंटकः ॥३६॥ धृतराष्ट्र उवाच ॥ पुण्यान्याचरतं यस्मात् लिपुरा लोमशं वदत मुने ॥ पुण्योपदेशं
कथयस्वेन नाथ यद्यं यस्मात् ॥३७॥ मयापि वहुमादेन पुत्रो भवति नृपतेः ॥ लोमश
उवाच ॥ मासि पौषे सिते पक्षे तु पुत्रदा नाम विख्याता ॥३८॥ एकादशी कांक्षितदा कुरु
ध्वं तं व्रतं जनाः ॥ यथाविधि यथान्यायं ... यथोक्तं जागरणान्वितं ॥३९॥ तस्य पुण्यं
प्रभावेन दद्ध्वं नृपतेर्जनाः ॥ एवं कृते सति जनाः तस्य पुत्रो भविष्यति ॥४०॥ श्रुत्वा
ते लोमश वचनं पुण्यं नमस्कृत्य द्विजोत्तमं ॥ जगृहुस्ते गृहान् सर्वे हर्षेणोत्फुल्ललोचनाः ॥
४१ ॥ श्रावणे तु समायाते ... लोमशभाषितं ॥ राज्ञा सह व्रतं चक्रुः सर्वे श्रद्धासम
न्विताः ॥४२॥ द्वादशी दिवसे पुण्ये ते ददुर्नृपतेर्जनाः ॥ एवमेतां नृपस्येह पुत्रदा ना
म विख्याता ॥४३॥ कर्तव्या सा प्रयत्नेन इह लोके परत्र च ॥ श्रुत्वा माहात्म्यमेतस्य
नरः पापैः प्रमुच्यते ॥४४॥ इह पुत्रसुखं प्राप्य परत्रे स्वर्गतिं लभेत् ॥ पठनाच्छ्रवणा
द्वा नरो सहस्रफलं लभेत् ॥४५॥ इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे श्रावणस्य शुक्ला पुत्रदा व
एकादशी संपूर्णं ॥१०॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ भाद्रस्य सिते पक्षे तु किंनामैकादशी भवेत्

40

एतद्दिष्टात्स्य हर्षोत्तु कथ्यमनस्यन्न नार्हन ॥१॥ श्रीभगवानुवाच ॥ शृणु पुत्र कमलनारायण
कथयिष्यामि विस्तरात् ॥ तुङ्गजेति नाम नृपः पूर्वं हि सर्वपापप्रणाशिनी ॥२॥ कृतं यच्चिन्त्या हृष्टः
केशं वृतमस्याः करोति कः ॥ पापानि तस्य नश्यन्ति महापातकनाशनी ॥३॥ नातः परतरं
देवेन लोके प्रवर्तिता वरं ॥ सत्यमुक्तं मया पाञ्चाल नाम सत्येन सभाषितं ॥४॥ दरिद्र
दद्रतिष्ठाम्लोकस्मृत्वनृपतिः पुराः ॥ चक्रवर्ती सत्यसन्धः समस्तायाम्भुवः पतिः ॥५॥
कस्यापि कर्मलोभो गाद्भ्यत्वमृष्टो बभूव सः ॥ विप्रलो बनितापुत्रो सच कारणात्रवि
कत्वं ॥६॥ पुष्करस्य च दासत्वं गतो राजा सपुत्रकः ॥ सत्यमार्गं व्यवरं देवमनतस्यैव
पहारिका ॥७॥ सोमवन्नृपतिश्रेष्ठो न सत्या कालितक्षया ॥ एवंगतस्य नृपतेर्वहवे व
त्सरा गता ॥८॥ ततस्मिन्तावपोरा नन्सस्वमृत्वाति दुःखतः ॥ किं करोमि कगच्छामि मिस्कृ
तिर्मे कथं भवेत ॥९॥ इति चिन्तयतस्तस्य मगतस्य बृजिनार्णवे ॥ प्राजनाम मुनिः क
गच्छाविद्रास्तत्र सा नाम मानुरं ॥१०॥ तत्र कारणार्थं पप्रच्छ निर्मितान्द्विजाः ॥ सतेव
श्रुत्वा द्विजवरं नाम न्यप्रसलभः ॥११॥ कृतांजलिं पुरो भूत्वा मोन मस्या गतः स्थिताः ॥ ४४

॥ कथयामास वृत्तांतमात्मनो दुःखसंयुतं ॥१२॥ श्रुत्वा नृपतिवाक्यानि गौतमो विस्मया
न्वितः ॥ उपदेशं नृपतये व्रतस्यास्य ददौ मुनिः ॥१३॥ मासे भाद्रपदे राजन् कृष्णपक्षे
तिशोभने ॥ एकादशी समाख्याता अजानाम्नीति पुण्यदा ॥१४॥ अस्याः कुरु व्रतं राजन्
स्तापस्यांतो भविष्यति ॥ तव भाग्यवशादेषा सप्तमेह्नि समागता ॥१५॥ उपवासो
परो भूत्वा रात्रौ जागरणं कुरु ॥ एवमस्या व्रते चीर्णे सर्वपापक्षयो ध्रुवं ॥१६॥ तव
पुण्यप्रभावेन आगतोहं नृपोत्तम ॥ इत्येवं कथयित्वा तु मुनिरंतरधीयत ॥१७
॥ मुनेर्वाक्यं नृपः श्रुत्वा चकार व्रतमुत्तमं ॥ कृते तस्मिन् व्रते राजा पापस्यांतोभव
त्क्षणात् ॥१८॥ श्रूयतां राजशार्दूल प्रभावोस्य व्रतस्य च ॥ यद्दुःखं बहुभिर्वर्षैर्भो
क्तव्यं तत्क्षयो भवेत् ॥१९॥ निस्तीर्णदुःखो राजासीत् व्रतस्यास्य प्रभावतः ॥
पत्न्या सह समायोगं पुत्रजीवनमाप्स ॥२०॥ देवदुंदुभयो नेदुः पुष्पवर्षं त्वभूद्दिवि
एकादश्याः प्रभावेन प्राप्तराज्यमकंटकं ॥२१॥ स्वर्गं जगाम हरिश्चंद्रः सपुरः सपरि
छदः ॥ ईदृग्विधं व्रतं राजन् ये कुर्वंति द्विजोत्तमः ॥२२॥ सर्वपापविनिर्मुक्तास्त्रिदिवं यांति

तेनच ॥ पठनाच्छ्रवणाद्वापि सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २२ ॥ इति श्री ब्रह्माण्डपुराणे 42
भाद्रपदकृष्णा[illegible] अजानाम एकादशी माहात्म्यं ॥ २८ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥
नभस्य च सिते पक्षे किंनामैकादशी भवेत् ॥ किंनाम को विधिस्तस्याः किं पुण्यं च
वदस्व मे ॥ १ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ कथयामि महापुण्यं स्वर्गमोक्षप्रदायिनी ॥ का
मिका नाम नाम्नेति सर्वपापहरा परा ॥ २ ॥ यस्याः श्रवणमात्रेण वाजपेयफलं
लभेत् ॥ स स्वयं भगवान्पूज्यो नाम तः परतरा नृणां ॥ ३ ॥ पापसंघापनाशाय हस्त
गामिनिरतमः ॥ सूतः पद्मनाभः कथितो नैव मोक्षप्रदायिनी ॥ ४ ॥ एतस्मात्का
रणाद्राजन्न लभ्यते तां गतिरुत्तमा ॥ वेदमध्येन मन्त्रे स्तुमनुजास्तु तिपोषकैः
॥ ५ ॥ नमस्ये वामनो येस्तु पूजितं तेन जगत्त्रयं ॥ वामनः पूजितो येन कमलेक्ष
णलोचनः ॥ ६ ॥ नभस्य च सिते पक्षे कामिकाख्ये दिने तथा ॥ तेनार्चितं जगत्स
र्वं त्रयो देवाः सनातनाः ॥ ७ ॥ एतस्मात्कारणाद्राजन्नकर्तव्यं हरिवासरं ॥ युधि
ष्ठिर उवाच ॥ संशयोस्ति महान्मह्यं श्रुणु तं च जनार्दन ॥ ८ ॥ कथं स्कन्धोस्ति देव ४५
ताकुतोप्यवत्समाभि[illegible]तः ॥ सेतुश्च पृथिवीदेवीं कुर्वति जनलक्ष्या ॥ ९ ॥

किं विधि किं वृतं चेव वृचतुर्मा स्वं त्रपासते॥ त्वयि सक्त हि संगतात्म किं कुर्वे मि
न नाचरे॥१०॥ एतद्धि सर्वतो देव संशयो स्ति मम प्रभो॥ श्रीकृष्ण उवाच॥
शृणु तात महाशार्दूल कथां वामनसंगतां॥११॥ बलिर्वैदानवः पूर्वं ह्यासीत्र
वायुगे तथा॥ पूजये पंचमो नित्यं मद्भक्तो म ह्यनानघः॥१२॥ न यये स्वा विधि
घे सुके भ नतनेमा सति ल्यलः॥ द्विजानां पूजितो नित्यं यज्ञ धर्मकृताश
यः॥१३॥ वरत्विदं कृदेवी देवलोकमजीजयत्॥ मद्भक्तामिदं लोकं चैव जि
तं तेन महात्मना॥१४॥ एवं विधाय बहुधा स्फतोइं द्रेण सूक्तिभिः॥ गुरु
णा चे मे तैसाकं बहुधा पूजितोह॥१५॥ ततो वामनरूपेण चद्रूवतारे तु
वे च मे शृणु गुरुपेण तदा सर्व बलोरु रूपिणा॥१६॥ बालकेन जितो
सो दैत्य स्मालं त्व वेसितः॥ मया चागतिस बलिः वादीनो बहुरूपिणा
॥१७॥ पदत्रयं च मे देहि दत्तं च मु वनत्रयं॥ इत्युक्तो मया तम्म न्द्र लवान् त्रिवि
दीमु वं॥१८॥ स कत्वमांत्रेव वृहत्तल घत्रिपविक्रमं॥ मूर्लोके तु पदो न्यस्तो

भुवोलोके तु जानकी ॥१९॥ स्वर्लोके तु रुक्मिणी च महर्लोके ततो दृढं ॥ जनलोके तु हृदयं तलो 44
लोके च कंटकं ॥२०॥ सत्यलोके मुखं स्यात्प्रजानां गं ततो ध्वजं ॥ चंद्रसूर्यग्रहाश्चैव भ
गणाये गणसंयुता ॥२१॥ सिंदूरश्चैव तद्दादे नागश्चैवादयः परः ॥ रूपं ततो वेदसंभूतैः
वि सूक्तैः श्रुतिविधिस्तथा ॥२२॥ करे गृहीत्वा तु बलिम ब्रुवं वचनं तदा ॥ एकेन पूरिता पृ
थ्वी द्वितीयेन त्रिविष्टपं ॥२३॥ तृतीयस्य तु पादस्य स्थानं देहि महामते ॥ एवमुक्तो म
यात्मा विमलं कंदत्तवान्बलिः ॥२४॥ ततो वै मस्तके तस्य कृपदं न्यस्य मया तदा ॥ द्वि
तीय रसातले राजन्दानवो ममपूजितः ॥२५॥ द्विमतत्पुदान वैष्णु बलिकिम करोति
नत्परः ॥ दिनमावनता दृष्टुप सन्ताश्च जनार्दनः ॥२६॥ नभस्य शुक्लपक्षे वै कामिको
हरिवासरात् ॥ समैकादशमूर्तिर्वै बलिमाश्रित्य तिष्ठति ॥२७॥ द्वितीयाशोबपृहे चैदी
रोद्धि सागरो तमे ॥ स्वप्यते च हृषीकेशो यावत्स्यात्कार्त्तिकी ॥२८॥ तावद्भवतु ते पुण्य
सर्वपुण्योत्तमोत्तमं ॥ तस्मात्कारणाद्राजन् कर्तव्या च प्रयत्नतः ॥२९॥ नातः परत
रा काचित्स्वविश्वापापहारिणी ॥ तस्यां च स्वपते देवः शंखचक्रगदाधरः ॥३०॥ ॐ ॥ ४६

तस्या व्रतं निये द्वं वै नैले कं धच वितामहं ॥ दधिदानं प्रकर्तव्यं रौप्यं तंदुलसंयुतं ॥२४॥
रात्रौ जागरणं कृत्वा भुक्तिमुक्तिविधायिनः ॥ एवं यः कुरुते राजन्नेकादश्या व्रतमुत्तमं ॥२५॥
सर्वपापहरं चैव भुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ श्रृणुयात्पाठयेद्वापि यो मर्त्यो कथां पापहरां वरां ॥२६॥
अश्वमेधस्य यत्पुण्यं फलं प्राप्नोति मानवः ॥ इति श्री स्कंदपुराणे तद्रूपरिसं
वादे ... एकादशी ॥ संपूर्णं ॥२०॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कथयस्व प्रसादेन मासे ... मधुसूदनः
शुक्ले कृष्णपक्षे तु किं नामैकादशी भवेत् ॥१॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ शुक्ले कृष्णपक्षे तु
इंदिरा नाम नामतः ॥ तस्याः व्रतप्रभावेन महापापविप्रणश्यति ॥२॥ अधोयोनिगतानां च
पितॄणां गतिदायिनी ॥ श्रृणुष्व हि नो राजन् कथां पापहरां वरां ॥३॥ यस्याः श्रव
णमात्रेण वाजिमेधफलं लभेत् ॥ पुरा कृतयुगे राजा बभूव रिपुसूदनः ॥४॥
इंद्रसेन इति ख्यातो पुरी माहिष्मतीपतिः ॥ स राज्यं पालयामास धर्मेण यशसान्वितः ॥५॥
पुत्रपौत्रसमायुक्तः धनधान्यसमन्वितः ॥ माहिष्मत्यधिपो राजा विष्णुभक्तिपरायणः ॥६॥
जपन्गोविंदनामानि मुक्तिदानि नराधिप ॥ कालं नयति विधिवदध्यात्मध्यानचिंतकः ॥७॥

एकस्मिन्दिवसे राजा सेकं कासीनेतदागते॥ अवतीर्य गजस्कंधान्नाद्भुतान्नारदो मुनि॥८॥
तमागतमभिप्रेक्ष्य स्तुत्वा प्रणम्य कृतांजलिः॥ पूजयित्वार्घविधिना चासने संस्थवेशयत्॥९
स चोपविष्टः स मुनिः पृष्टस्तेन नृपोत्तमः॥ कुशलं तव राजेंद्र सर्वत्र सुखं वर्त्तते॥१०
धर्मे मतिर्वर्त्तते विष्णुभक्तिरतिः सदा॥ त्वत्प्रसादान्मुनिश्रेष्ठ सर्वं पापं हतं मम॥११
अद्य कृतक्रियाः सर्वाः सफलं जन्म तव दर्शनात्॥ प्रसादं कुरु ब्रूहि विप्र स्वागमनकारणं॥१२॥
श्रुत्वा तद्राजवाक्यं स मद्भुतो विस्मयप्रदं॥ ब्रह्मलोकादहं प्राप्तो ब्रह्मलोके नृपोत्तमः॥१३॥
यमेनार्चितो मन्ये त्वा उपविष्टो वरासने॥ तत्र ते पितरो राजन्सम्मासीनं समागताः॥१४॥
धर्मशीलास्त्वदीयो तोमाक्करिं समुपासते॥ बहवो पितरः पूर्वं कर्तु रौद्रलवैकस्येदोषतः॥१५
तमाकाशाद्दृश्य वस्यमयाद्दृष्टः पिता तव॥ कथं तत्र स्थितं रेवा तं निबोधित जनेश्वर॥१६
इदं दुःखं मनुजश्रेष्ठ राजा मा हि कान्ती चामृतुः॥ तस्मात्ते कथयाम्येवं तन्निश्चितं मया समसंनिधौ॥१७
केनापि दोषेण राजेंद्र पूर्वजन्मकृतेन वै॥ स्वर्गप्राप्तिर्यमापुत्र इंदिरा ब्रूतदानवः॥१८
इत्युक्तोहं समायातः सर्वोपत्तत्वपार्थिव॥ पितुस्वर्गतयेराजन्निंदराकृतमाचर॥१९॥ राजोवाच

३

ऊष्व महत्पुण्यमादेनमगस्त्यन्निंदा ब्रुवं ॥ किमिना केन कर्तव्यं कस्मिन्नहनि शोभनं ॥२०॥ नारदोवा
कृणु राजन्हि ते वक्ष्ये व्रतस्यास्य विधिं शुभं ॥ शृणु न स्याभिते पक्षे दशम्यादिवसे शुभे ॥२१॥
प्रातः स्नात्वा [illegible] तस्मिन्नहनि [illegible] ॥ तारतो मध्याह्न समये सर्वं कृत्वा बहिर्जले ॥२२॥
पितृणां प्रीतये श्राद्धं कुर्यात् [illegible] ॥ एकभक्तं ततः कृत्वा रात्रौ भूमौ शयीत वा ॥२३॥
प्रभाते विमले जाते प्राप्ते चैकादशी दिने ॥ मुखप्रक्षालनं कुर्याद्दंतधावनवर्जितं ॥२४॥
उपवासस्य नियमं गृहीत्वा मन्त्रभावतः ॥ [illegible] सर्वभोगविवर्जितः ॥२५॥
[illegible] पुंडरीकाक्ष शरणं मे भवाच्युत ॥ इत्येवं नियमं कृत्वा मध्याह्नसमये तथा ॥२६॥
स्नानं [illegible] कृत्वा यथाविधि ॥ [illegible] ॥२७॥
[illegible] धूपं गंधादिभिस्तथा ॥ रात्रौ जागरणं कुर्यात्केशवस्य समीपतः ॥२८॥
ततः प्रभाते समये संप्राप्ते द्वादशी दिने ॥ [illegible] ॥२९॥
[illegible] ॥३०॥
[illegible] ॥ इत्युक्ता नृपतिना [illegible] ॥३१॥

४८ मासे कृष्णेति नाम तु एकादशी व्रतमुत्तमं ॥ कृतः पुरे गमहितो पुत्रेण समन्वितः ॥२२॥
कृते व्रते तु कौन्तेय मधुस्य वृषिरन्तु द्विजः ॥ तस्य नाग हरः हरो जगाम हरिमंदिरं ॥२३॥
इदं ते नोदितं राजन् चरित्रं कृत्स्नं समकं टकं ॥ तेषां विवेकं च नवनं जगाम दिवे ॥२४॥
इदं व्रतमुत्तमं लप्स्यन्ति लवाग्र कथितं मम ॥ पठनात् श्रवणाद्वा नरः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥
॥२५॥ इति श्री पद्मपुराणे उत्तरखण्डे कृष्णा इदं एकादशी संपूर्णं ॥२१॥ युधिष्ठिर उवाच ॥
कथयस्व प्रसादेन भगवन् मधुसूदन ॥ ईशस्य शुक्लपक्षे तु किं नाम एकादशी भवेत् ॥१॥
४ श्रूयतां राजन् वक्ष्यामि कथां पापनाशनीं ॥ श्रुत्वा पदे ... षिन स्यम वदे कादशी तथा ॥२
कांकु शीलि विख्याता सर्वपापहरा वरा ॥ वलनाभि ... जेमांद्र न वेत ... मानदे ह ॥३
सर्वमीप्सकलं प्राप्नोति स्वर्गमोक्षं नृणां ॥ नचसता मानराणां वृषि तायुनिव देहिनः ॥४
यत्फलं समवाप्नोति तन्त्या गरुडध्वजे ... बहुशः पापं नरो लोके समन्वितः ॥५
न यान्ति नरकं नत्वा सर्वपापहरं हरिं ॥ पृथिव्यां नितया तितीर्थानि पुण्या ... नाना च ॥६
तानि सर्वाण्यवाप्नोति विष्णोर्नामानुकीर्तनात् देवं शार्ङ्गधरं विष्णुं ... पूजनात् नन्न
२६॥७

॥ शीवत्स ... ॥

नसेबोध्वमसोक्षस्यपालनान्नापतेकश्चित्।उपोष्यैकादशीमेकांपूर्वंतेनाविमान
वः॥७॥नयांतियातनांयामींकृत्वाविहाहतां॥येप्नवःपुत्रपौत्रभूत्वाप्रिवलिं
दांकरोतियः॥८॥नचिरेहेहमेवलोकेसमस्तिनरकंघकंचं॥नेहस्पावनांक्रियेचि
त्रिभुलोकेनुविद्यते॥१०॥यान्हांमहदानामस्यदिनंपातकनाशनं॥नावन्या
पानिराहन्स्तिस्तिष्ठन्तिमनुनाधिप॥११॥यावन्नौवसेजंतुःपद्मनाभदिनं
शुभं॥अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच॥१२॥एकादश्युपवासस्यक
लांनार्हन्तिषोडशीं॥एकादशीसमंकिंचित्पुण्यंलोकेनविद्यते॥१३॥
व्याजेनापिकृताराजन्दर्शयतिभास्करं॥स्वर्गमोक्षप्रदाह्येषाकारणा
नोऽपदर्शिनी॥१४॥सकलत्रपुत्रदासौख्याधनपुत्रप्रदायिनी॥नगंगानगया
नकाशीनचपुष्करं॥१५॥नचापिकौरवंक्षेत्रंपुण्यंभूपहरेर्दिनात्॥
रात्रौजागरणंकृत्वासमुपोष्यहरेर्दिनं॥१६॥भूनामासेनमत्पाउपवासनेवै
हस्तंवपुं॥दशवैमातृकेपक्षेदशस्राजेतृपैतृके॥१७॥पितामादसपदोतु

पुत्रान्पुत्रैर्न्नरः ॥ चतुर्भुजा दिव्यरूपा नारीकुलके तथा ॥१८॥ प्राग्विणःप्राप्त
वस्त्रा वपुष्मती सा हरिसंदरं ॥ वासरत्वेको वत्सले वैष्णवे तनुमोनमः ॥१९॥ ने
गोक्षदाद्यसी नूनं तस्मैव दाको नरदुर्गतिं । कोलोकुलेकुपाधेवरूजन स्याहि तेन
॥२०॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो हरिलोकं व्रजत्यपि ॥ दत्वा हेमतिलानामहिमा
मन्नुदकं तथा ॥२१॥ ज्ञानाक्षुत्रवस्त्राणि न पूजयति यः नरः ॥ यथाशक्ति
ततो दत्वा दसो जन्माका नाकेन चिंत ॥२२॥ पूजितो केशवः कृष्णमृतो मोक्षमवा
प्नुयात् ॥ कृतो तेनैव वस्त्रं पतिनवाति यमका तथा ॥२३॥ दीर्घमुको घनवते
भवतीह पुनः २॥ किं तस्यवकृतो केनन तेषां तिदुर्गति ॥२४॥ आरोहति नर
सर्वे दिवसवैरनुजिता ॥ इत्येतत्कथितं राजन तस्मात्वं कर्तुमर्हसि ॥२५॥
येपठंति नरा राजन ये शृण्वंति तथैव च ॥ ते तु यमं न पश्यंति मृतो मोक्षमवा ४८
प्नुयात ॥२६॥ इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखंडे कृष्णपक्ष कुशा नामैकादशी संपूर्णा ।
॥२२॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कथयस्व प्रसादेन मम स्नेहात् जनार्दन ॥ कस्मि

कस्मासितेतरे पक्षे किंनाम्नैकादशी भवेत् ॥१॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ श्रूयतां राजशा
र्दूल कथयामि तवाग्रतः ॥ कार्तिके कृष्णपक्षे तु रमा नाम सुशोभना ॥२॥
एकादशी समाख्याता महापापहरा परा ॥ अस्याः पूर्वं सुवृत्तान्तं तन्महात्म्यं पु
विदामितम् ॥३॥ मुचुकुंद इति ख्यातो बभूव नृपतिः पुरा ॥ देवेंद्रेण समं त
स्य मित्रत्वमभवन्नृप ॥४॥ यमेन वरुणेनैव कुबेरेण समं तथा ॥ विभीष
णेन च सख्यं च समपत्नेमभवत्सदा ॥५॥ विष्णुभक्तः सत्यसंधो बभूव नृप
तिः सदा ॥ तस्यैवं शासतो राज्यं निहतकंटकं ॥६॥ बभूव दुहिता गे
हे चन्द्रभागा सरिद्वरा ॥ सोभनाय च सा दत्ता चन्द्रसेनसुताय वै ॥७॥ स
कदाचित्समायातः श्वशुरस्य गृहे नृप ॥ एकादशीव्रतं तत्र दिने समायाते
पुण्यदे ॥८॥ समागते व्रतदिने चन्द्रभागा त्वचिन्तयत् ॥ किं भविष्यति
देवेश मम भर्ता तु दुर्बलः ॥९॥ क्षुधां न सहते सोऽयं पिता चैवोग्रशासनः
पटहस्ताड्यते नित्यं दशम्यां सोमनस्य वै व्रतं ॥१०॥ किं कर्तव्यं मया

52

कांतिदिदिहिसितांशुभानने ॥ चंद्रभागोवाच ॥ मयिस्थितेर्चे सनिविग्निनो मे स्यलेनाद्यकेनचित् ॥१२॥
गतैरपूर्णैः सूर्यैः कररमे सन्ध्यःप्रभुमिरेवच ॥ तुलमनन्तेनपावरिनमो रूपं कृते ॥१३॥ मान
वैश्चकुतःसर्वतनस्यतेहरिवासरे ॥ यदित्वंमोहसेकांततत्लोगर्हींपूनाम्यपि ॥१४॥ ए
वंविज्ञायाद्यमानसामरूपं मानसंकुरु ॥ शोभनोवाच ॥ सत्यमेतत्त्वयैवाक्यं करिष्ये
ह नृपोत्तमं ॥१५॥ देवेनविहितंयच्चतत्तथैवभविष्यति ॥ इतिदृष्टांमतिंकृत्वाचकार
नियमंव्रते ॥१६॥ क्षुधात्तृषापीडिततनुः सबभूवातिदुःखतः ॥ इतिचिंतयतस्तस्य
सूर्यास्तमगमद्रविः ॥१७॥ वैष्णवानांनराणांचरात्रिःसा हर्षविवर्द्धनी ॥ हरिपूजार
तानां च जागरासक्तचेतसां ॥१८॥ बभूवनृपशार्दूलसोभनस्यातिदुःखदा ॥ रवतु
दयवेलायांसोभनः पंचतांगतः ॥१९॥ दाहयामासराजातंराजयोग्यैश्चदारुभिः
चंद्रभागात्मदेहंचनदाहयातिनासह ॥२०॥ कृत्वौर्ध्वदेहिकंतस्यतस्थौजनकवे
श्मनि ॥ सोभनेननृपश्रेष्ठरमाव्रतप्रभावतः ॥२१॥ प्राप्तंदेवपुरंरम्यंमंदराचलसा
नुनि ॥ अनुत्तमंदनाध्यक्षसंख्यगुणान्वितं ॥२२॥ हेमस्तंभमयैःसौधैरत्नवै ५७

डूर्गसंयुतैः॥ स्फाटिकैर्विविधाकारैरत्नैः स्फटिकशोभितं॥२३॥ सिंहासनसमारूढः
फणश्वेतछत्रचामरः॥ किरीटकुंडलमुक्ताहारकेयूरविभूषितः॥२४॥ स्तूयमानः
सुरगंधर्वैरप्सरोगणसेवितः॥ सोमनः सोमने त्रदेव [illegible] लपा॥२५॥ सोमश
र्मेति विख्यातो मुचकुंदपुरे वसत्॥ सोर्थदाना [illegible] ददर्श तं॥२६॥
कुसुमा दुष्पितः [illegible] नवल
सः॥२७॥ [illegible] सोमशर्मोवाच॥ कुसंज्ञ [illegible]
[illegible]॥२८॥ [illegible]॥ [illegible]
[illegible]॥२९॥ [illegible]॥
[illegible]॥३०॥ सोमशर्मोवाच॥ [illegible]
[illegible]॥३१॥ [illegible]
[illegible]॥ द्विजोवाच॥ [illegible]
[illegible]॥३२॥ [illegible]॥ सोमशर्मोवाच॥ मयैत

54

नामध्यामिन्नोपिसोमिले ॥४४॥ सद्दर्शनप्राप्तलीलेनसामशसावृतं ॥ वृन्तु
वाचनदापत्नीकिमितक्षं त्वनामते ॥४५॥ श्रीमनोउवाच ॥ कार्तिकस्यासि
तेपक्षेरमाचैकादशीभुमा ॥ तस्यावृतप्रभावेनचैतन्नातंफलसोमने ॥४६॥ प
रलुम्नामसोकांतिमसवाकमनामद्यं ॥ येनवृतप्रभावेनप्रद्वेवैवसवेन्तुरं
॥४७॥ चंद्रभागोवाच ॥ स्मारणवाक्यंपरे कांत्यपुन्यमपिचधिप्राते ॥ स्कूद्व
र्ग्रीष्मसंगतनवृतंचैवसंविते ॥४८॥ हरिवासरवृतेनेवतानामिनृपस
तम ॥ तस्यापुण्यप्रदानेनप्रद्वमवतुनान्यथा ॥४९॥ मंदराचलशृंगेन्द्रान
रस्यैवसोमने ॥ सोपिवाक्यसमाकृणत्याचितुःसर्वेनवेदपतत् ॥५०॥ इतिश्री
भविष्योत्तरपुराणे कार्तिककृष्णरमानामैकादशीसंपूर्णा ॥ ॥ युधि 22
ष्ठिरउवाच ॥ कृष्णरमहाप्राज्ञसर्वलोकहितावह ॥ कथयस्वप्रसादेन
भुःस्रो कार्तिकस्यसमके ॥१॥ किंनामकोविधिस्तस्यातद्विस्तरतोवद ॥ त्व
दासस्यवदासोस्मितानाजकाशेविचारण ॥ २ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥०॥

कार्त्तिकस्यसितपक्षेनाम्नाचैवप्रबोधिनी॥ सुखेनलभ्यतेमर्त्यैःसंप्राप्यपुण्य
वर्द्धनं॥२॥ अश्वमेधादिकंपुण्यंसमाप्नोतिवमानवः॥ तावद्गर्जंतितीर्थानिदु
गंगाभागीरथ्यादिको॥४॥ यावन्नायातिपापघ्नीकार्त्तिकीहरिबोधिनी
अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच॥५॥ एकेनैवोपवासेनफलंददातिप्र
बोधनी॥ दशम्यांसमयंयुक्त्वाक्रोधमानविवर्जितः॥६॥ एकादशीदिने
प्राप्तेतस्यांवनितयम्येवर्त्तं॥ स्नात्वाविधिनानैवेद्यंकृत्वापूजनमित्यारभ्यति॥७
मंत्रेणानेनराजेंद्रसंस्थाप्यपूजयेद्धरिं॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठगोविंदयोगनिद्रांवि
हायप्रभो॥८॥ महानुष्ठानंततोराज्ञोमहाजनैःसहितोयदि॥ उत्थितेदेवदेवेश
जगत्कार्यंभवःस्वयं॥९॥ दीपोद्योतंकरेमार्गेनृत्यगीतजनाकुले॥ देवदा
सोदरंप्रपश्येद्गृहीत्वाधरधरं॥११॥ स्वदेहेनजनाजेंद्रलिखितोनामकस्वले॥
राज्ञोजनागरंएकार्थमिदसंस्थाप्यराजके॥१२॥ पूजांकृत्वाविमलेस्नात्वाचाद ५२
र्शनाविधिमुमचैवच॥ हरिमहोत्सवकार्यंतुसद्भावसमेषुतादृशः॥१३॥

नानाविधान्नभुक्तिलाभो भवेदन्नविशारदैः॥ दधिक्षीरघृतक्षौद्रकर्पू
रगुडमोदकैः॥१४॥ ... चन्दनैः पुष्पैर्धूपैर्दीपैः सुवर्णकैः ... ॥ शा
स्तो कौविधिरानन्दो भवेत्सर्वान्समर्चयन्॥१५॥ विप्रेभ्यस्तु ततो दद्याद्दक्षि
णां विविधं शुभं। गावो हिरण्यं वासांसि ... विविधं॥१६॥ नवं
भूतं तथा ... दिकं। ... विशेषतः ... कृत्वा ... प्रयत्न
१७ तः॥ सनरः पापनिर्मुक्तो ... फलमाप्नुयात्॥ ... न्तरे
... नै॥१७॥ एवं यः कुरुते राजन् ... बुधो ... नं॥ वि
... विद्याराणां॥१८॥ ... स्तो
... ॥ ... करः पापैः ... पदं॥
२०॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां सर्वेषां ... नान्॥ ... [illegible]
... [illegible] ...॥ ...
... [illegible] ...॥

इति श्रीकार्तिकमाहात्म्ये हरिप्रबोधिनीकादशी संपूर्णं ॥ २४ ॥

संवत् १८९० मिती ॥ फागुण ॥ वदि छठ २ पक्ष गानगरमधे ॥ लिखतं ब्राह्मण

तीरानंद ब्राह्मण ॥ हलवेकांपीरामी ॥ वासी मोजा कांदा जिला फर

रुखाबाद ॥ शुभं भवतु ॥ शुभं भूयात् ॥ शुभं मंगलं ॥ रामजी सहाय छन

सः ॥ श्रीमंगलं ... ॥ गंगाजी रामजी ॥

॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ ५२

रामजी गंगाजी